

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rangaistusmääräysmenettelystä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki rangaistusmääräysmenettelystä, joka korvaisi nykyisen rangaistusmääräyslain. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi tieliikennelakia, rajavartiolaitoksesta annettua lakia ja tullilakia. Rangaistusmääräyksen antaisi alioikeuden rangaistusmääräystuomarin asemesta syyttäjä.

Rangaistusvaatimuksen voisi kuten voimassa olevankin lain mukaan antaa poliisimies, tullimies tai muu laissa säädettyä valvontaa suorittava virkamies.

Rangaistusmääräysasioiden suuren lukumäärän vuoksi valtioneuvoston oikeuskansleri voi

voimassa olevan lain mukaan määrätä apulaissyöttäjän toimimaan syyttäjänä rangaistusmääräysmenettelyssä. Ehdotuksen mukaan apulaissyöttäjäksi voidaan voimassa olevan lain mukaisesti edelleen määrätä myös lainopillista koulutusta vailla oleva poliisimies.

Rangaistusmääräyksen antamisen siirtyminen pois alioikeuksilta aiheuttaa työn säästöä, jonka kustannusvaikutukseksi voidaan arvioida 3—6 miljoonaa markkaa vuodessa.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä joulukuuta 1993.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ..	1	2. Voimaantulo	23
YLEISPERUSTELUT	3	3. Säättämisjärjestys	23
1. Johdanto	3	LAKIEHDOTUKSET.....	25
2. Nykytila	4	1. Laki rangaistusmääräysmenettelystä	25
2.1. Rangaistusmääräysmenettelyn historiallinen kehitys.....	4	2. Laki tieliikennelain 80 a §:n muuttamisesta	27
2.2. Voimassa oleva rangaistusmääräysmenettely	4	3. Laki rajavartiolaitoksesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta.....	28
2.3. Rikesakko ja muut maksuseuraamukset ..	5	4. Laki tullilain 58 §:n muuttamisesta	28
2.4. Rangaistusmääräysten ja rikesakkojen lukumäärät.....	6	LIITE 1.....	29
2.5. Rangaistusmääräysmenettely eräissä muissa maissa	7	Rinnakkaistekstit	29
3. Ehdotuksen pääpiirteet	9	2. Laki tieliikennelain 80 a §:n muuttamisesta	29
4. Esityksen vaikutukset	11	3. Laki rajavartiolaitoksesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta.....	29
5. Asian valmistelu	12	4. Laki tullilain 58 §:n muuttamisesta	30
6. Riippuvuus muista esityksistä	12	LIITE 2.....	31
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	12	Asetus yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävistä maksuista annetun asetuksen 4 §:n muuttamisesta	31
1. Lakiehdotusten perustelut	12		
1.1. Laki rangaistusmääräysmenettelystä	12		
1.2. Tieliikennelaki.....	23		
1.3. Laki rajavartiolaitoksesta ja tullilaki	23		

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Esityksessä ehdotetaan, että rangaistusmääräyksen antaisi alioikeuden rangaistusmääräys tuomarin asemesta syyttäjä. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi laki rangaistusmääräysmenettelystä sekä tehtäväksi eräisiin muihin lakeihin uuden lain edellyttämät muutokset.

Ehdotus liittyy alioikeusuudistukseen. Alioikeusuudistukseen kuuluu ensinnäkin nykyisten alioikeuksien kihlakunnanoikeuksien ja raastuvanoikeuksien yhtenäistäminen käräjäoikeudeksi. Vuonna 1987 on annettu tätä tarkoittava laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta (354/87). Toisen osan alioikeusuudistusta muodostaa oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen, ensi vaiheessa riita-asioissa. Sitä koskevat lait (1052—1067/91) on annettu vuonna 1991. Alioikeusuudistukseen kuuluu lisäksi yhden tuomarin istunnon käyttöönotto rikosasioissa. Sitä koskeva laki yhden tuomarin istunnossa käsiteltävistä rikosasioista (1026/88) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1988. Yhden tuomarin istunnon toimivaltaa laajennettiin 1 päivänä tammikuuta 1991 voimaan tulleella lailla (1109/90). Viimeksi mainitun lainmuutoksen jälkeen yhden tuomarin istunnossa voidaan tuomita sakkorangaistus rikoksesta, josta säädetty enimmäisrangaistus on yksi vuosi kuusi kuukautta vankeutta.

Seuraavan osan alioikeusuudistuksesta muodostaa rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen alioikeuksissa. Tähän esitykseen sisältyvät ehdotukset kuuluvat osana rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamiseen.

Kuten hallituksen esityksessä eduskunnalle riita-asiaiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeudessa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 15/1990 vp) todetaan, alioikeuksien kokoonpanojen muuttamisen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen yksi tavoite on järjestyä alioikeuksien toiminta sillä tavoin, että asiaa käsittelevä kokoonpano ja käsittely määräytyvät asian laadun perusteella. Siten alioikeudet pystyvät nykyistä tehokkaammin suuntaamaan voimavaroja laajojen ja oikeudellisesti vaikeiden asioiden käsittelemiseen. Mahdollisuus käsitellä riidattomat asiat nykyistä yksinkertaisemmin ja halvemmin ja riittaiset

asiat perusteellisemmin parantaa myös asianosaisten asemaa oikeudenkäynnissä.

Tähänkin esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla pyritään järjestyä alioikeuksien työtä. Tuomioistuinten tehtävien tulisi olla sellaisia, että niissä on kysymys todellisesta päätöksenteosta ja lain soveltamisesta. Näin on esimerkiksi silloin, kun rangaistuksen määräämistä koskeva kysymys on tullut riitaiseksi rikoksesta epäillyn vastustettua rangaistusvaatimusta. Tällöin tuomioistuimessa joudutaan harkitsemaan syyllisyyskysymys ja tuomittava rangaistus.

Silloin kun rangaistusmääräyksen antamista ei ole vastustettu, rangaistusmääräystuomarin tehtävänä on lähinnä teknisten yksityiskohtien tarkistaminen. Erittäin poikkeuksellista on, että rangaistusmääräys jätetään antamatta ja rangaistusvaatimus sen vuoksi palautetaan syyttäjälle.

Rangaistusmääräysten antaminen tuomioistuimissa tapahtuu varsin rutiininomaisesti. Osittain se johtuu siitä, että asiat ovat yksinkertaisia, ja osittain siitä, että rangaistusmääräyksen antamista on jo edeltänyt, ensin rangaistusvaatimusta annettaessa valvontaan suoritettavan viranomaisen harkinta ja sen jälkeen vielä syyttäjän harkinta. Edellä mainituista syistä ja tuomioistuimen toiminnan järjestyksen vuoksi rangaistusmääräysten antaminen uskotaankin useimmiten joko tuomioistuinharjoittelijan tai tuomioistuimen nuorempien tuomarien tehtäväksi.

Vaikka rangaistusmääräysasiat on varsin yksinkertaisia ratkaista, ne aiheuttavat tuomioistuimille varsin paljon työtä suuren lukumääränsä vuoksi. Meilläkin tulisi voida toteuttaa muissa pohjoismaissa oleva järjestelmä, jonka mukaan rangaistusmääräyksen antaisi syyttäjä. Menettelyä koskevia säännöksiä vielä nykyisestä selkeyttämällä ja menettelyn jo nykyisin toteutetulla teknisellä valvonnalla voidaan turvata se, että oikeusturvan nykytaso ehdotetusta muutoksesta huolimatta voidaan säilyttää.

Lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, että rangaistusmääräyksiä annettaessa on käytössä sisäasiainministeriön antamat sisäasiainministeriön yhdessä oikeuskanslerinviraston ja oikeusministeriön kanssa laatimat ohjeet rangaistusmääräysmenettelyssä eri rikkomuksista määrätävistä rangaistuksista. Käytössä olevat ohjeet turvaavat varsin hyvin rangaistuskäytännön

yhtenäisyyden myös silloin, kun syyttäjä antaa rangaistusmääräyksen.

Rangaistusmääräyksen antamisen siirtäminen syyttäjälle on yhdensuuntainen myös 1 päivänä tammikuuta 1991 voimaan tulleen rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskevien rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen (301/90) säännösten kanssa. Myös mainituilla laeilla lisättiin huomattavassa määrin syyttäjän tuomitsemistoimintaan rinnastettavia tehtäviä, kun niitä perusteita, joilla syyttäjä saa jättää syytteen ajamatta, aikaisemmasta huomattavasti laajennettiin.

2. Nykytila

2.1. Rangaistusmääräysmenettelyn historiallinen kehitys

Rangaistusmääräyksestä vuonna 1931 annetun lain (206/31) mukaan rangaistusmääräyksen antamisen edellytyksenä oli rikoksesta epäillyn rangaistusmääräykseen tekemä merkintä siitä, että hän tunnustaa rikoksen ja ettei hän tee muistutusta syyttäjän rangaistusvaatimusta vastaan. Lisäksi edellytyksenä oli, että epäilty antoi ”kirjoituksen” syyttäjälle takaisin heti tai määräajan, enintään neljän päivän kuluessa.

Laki korvattiin uudella 25 päivänä toukokuuta 1934 annetulla samannimisellä lailla (228/34). Merkittävin muutos oli, että laista otettiin pois rikoksesta epäillyn suostumus. Muutos johtui hallituksen esityksen (HE 4/1934 vp) perusteluiden mukaan siitä, että rangaistusmääräysmenettelyä oli käytetty tarkoitettua harvemmin, koska rikkomuksesta epäillyt harvoin pyrkivät myötävaikuttamaan asian nopeaa ratkaisemista.

Nykyinen rangaistusmääräyslaki (146/70) on annettu 27 päivänä helmikuuta 1970. Useilta yksityiskohdiltaan laki poikkesi edellisistä. Periaatteelliselta ratkaisultaan se kuitenkin on hyvin lähellä vuoden 1934 lakia.

Kirkkolain muuttamisen johdosta rangaistusmääräyslakia muutettiin 20 päivänä joulukuuta 1985 annetulla lailla (1047/85) siten, että siitä poistettiin säännökset pappeja koskevasta erityismenettelystä.

Virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä rangaistusmääräyslakia muutettiin 8 päivänä syyskuuta 1989 annetulla lailla (802/89) siten, että lakiin otetun nimenomaisen

säännöksen mukaan rangaistusmääräysmenettelyä ei vuoden 1990 alusta voitu käyttää virkarikosasiassa tai rikoslain 40 luvussa rangaistavaksi säädettyä julkisyhteisön työntekijän rikosta koskevassa asiassa.

Rikoslain uudistamisen yhteydessä rangaistusmääräyslakia muutettiin 14 päivänä joulukuuta 1990 annetulla lailla (1108/90) siten, että rangaistusmääräysmenettelyä vuoden 1991 alusta on voitu käyttää myös niin sanotuissa asianomistajarikosasioissa. Saman lainmuutoksen yhteydessä rangaistusmääräysmenettelyssä määrättävän menettämisseuraamuksen arvoraaja nostettiin 1 000 markasta 5 000 markkaan.

2.2. Voimassa oleva rangaistusmääräysmenettely

Rangaistusmääräysmenettely on rikosasioiden yleisin ratkaisutapa. Menettelylle on ominaista nopeus ja yksinkertaisuus verrattuna tavalliseen alioikeusmenettelyyn. Kolme neljäsosaa rangaistusmääräyksistä koskee tieliikennelain (267/81) vastaisia tekoja. Loppuosa koostuu lähinnä näpistyksistä, kuntien järjestys- ja sääntörikkomuksista, julkisista huvitilaisuuksista annetun lain (492/68) rikkomisesta ja haitanteosta virkamiehelle.

Rangaistusmääräysmenettelyn käyttämisen edellytykset ovat, että

- rikkomuksesta ei ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta kuusi kuukautta,

- rangaistukseksi vaaditaan sakkoa,

- menettämisseuraamus ei ole raha-arvoltaan 5 000 markkaa suurempi ja

- menettelyyn on saatu asianomistajan suostumus.

Rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä hallituksen esityksen (HE 40/1990 vp) perusteluissa (sivulla 31) todetaan, ettei rangaistusmääräysmenettelyssä tuomittavien sakkojen osalta ole syytä ryhtyä erityistoimenpiteisiin rangaistusmääräystuomareilla samoihin aikoihin vireillä olevien samaa syytettyä koskevien sakkoasioiden saattamiseksi yhdessä käsiteltäväksi.

Myös rangaistusmääräysmenettely edellyttää esitutkintaa. Kun asia on yksinkertainen ja selvä, riittää, että syyliseksi epäillyn lausuman pääsisältö merkitään lyhyesti rangaistusvaatimusilmoitukseen. Jos laajempi esitutkinta on tarpeen, laaditaan erillinen tutkintapöytäkirja.

Poliisimiehen lisäksi esitutkinnan voivat tietyissä rikkomuksissa tehdä tulli- ja rajavartiolaitoksen omaiset. Esitutkinnan suorittaja myös antaa tavallisesti syyttäjän puolesta rangaistusvaatimuksen tiedoksi syytetylle. Vaatimukseen on liitettävä osoitus siitä, miten syytetyn on meneteltävä, jos hän tahtoo saattaa vaatimuksen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Siihen on myös liitettävä tilillepanokortti sakon tai menetettäväksi vaaditun rahamäärän maksamista varten.

Saatuun asiakirjat virallisen syyttäjän on tarkastettava ne ja toimitettava ne viipymättä rangaistumääräystuomarille. Rangaistusmääräysasioiden suuren lukumäärän vuoksi lain 16 §:ään sisältyy säännös siitä, että valtioneuvoston oikeuskansleri voi määrätä poliisimiehen tai muun toimeen sopivan henkilön toimimaan apulaissyöttäjänä rangaistusmääräysmenettelyssä.

Rangaistusmääräystuomarina voi tuomionkunnassa olla kihlakunnantuomari, kärjäjätuomari taikka hovioikeuden tai kihlakunnantuomarin määräyksestä notaari sekä kaupungissa, jossa on raastuvanoikeus, sen puheenjohtaja tai raastuvanoikeuden määräyksestä joku sen lakimiesjäsenistä tai notaari.

Syytetty on rangaistusmääräyksellä tuomitettava syyttäjän vaatimaan tai sitä lievempään rangaistukseen ja menettämään valtiolle enintään vaatimuksessa tarkoitettu omaisuus tai sen arvo taikka rikkomuksen tuottama taloudellinen hyöty. Jos rangaistusmääräystuomari katsoo, ettei asiassa voida antaa rangaistusmääräystä, asiakirjat on palautettava syyttäjälle.

Syytetyn, joka haluaa saattaa rangaistusvaatimuksen tuomioistuimen käsiteltäväksi, on ilmoitettava siitä asianomaisen tuomioistuimen kansliaan viikon kuluessa siitä, kun ilmoitus rangaistusvaatimuksesta on annettu hänelle tiedoksi. Jos syytetty tulee saapuville, asia käsitellään tavanomaisessa rikosasian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä.

Jos syytetty jää laillista estettä puolestaan ilmoittamatta saapumatta asian tuomioistuin-käsittelyyn, tuomioistuin voi tuomita syytetyn rangaistukseen ja määrätä menettämisseuraamuksen. Rangaistusmääräyksen samoin kuin tuomioistuimen päätökseen rangaistusmääräysasiassa syytetyn poissaollessa ei saa hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

Rangaistusmääräyslain lisäksi säännöksiä rangaistusmääräysmenettelystä on rangaistus-

määräyslain täytäntöönpanosta annetussa oikeusministeriön päätöksessä (1244/90). Päätökseen sisältyy määräyksiä muun muassa rangaistusmääräysmenettelystä, menettelyssä käytettävistä lomakkeista, asiakirjojen säilyttämisestä ja ilmoitusten lähettämisestä.

2.3. Rikesakko ja muut maksuseuraamukset

Rangaistusmääräysmenettelyn lisäksi on kiinteämaksuisena markkamääräisenä seuraamuksena käytössä rikesakko, pysäköintivirhemaksu, joukkoliikenteen tarkastusmaksu sekä ylikuormamaksu.

Rikesakko

Rikesakkolaki (66/83) tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 1983, paitsi Ahvenanmaalla 1 päivänä toukokuuta 1986. Rikesakko voidaan säätää lailla seuraamukseksi virallisen syytteen alaisesta rikkomuksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Toistaiseksi rikesakko on säädetty seuraamukseksi vain eräistä vähäisistä tieliikenneriikkomuksista. Rikesakko on markkamäärältään kiinteä, enintään 400 markkaa. Rikesakosta tieliikenteessä annetun asetuksen (1083/89) mukaan rikesakon määrä jalankulkurikkomuksista on 40 markkaa, polkupyörärikkomuksista 70 markkaa sekä moottoriajoneuvorikkomuksista 140, 200 tai 300 markkaa. Rikesakkoa ei saa määrätä ehdolliseksi eikä sitä voida muuntaa vankeudeksi.

Rikesakon määrää poliisimies tai muu säännösten noudattamista valvova virkamies. Rikesakkomääräyksen saaneella on oikeus saatua asia viikon kuluessa määräyksen tiedoksisaamisesta yleisen alioikeuden käsiteltäväksi. Alioikeudessa rikesakkoasian käsittelee yksi alioikeuden lakimiestuomari (*rikesakkotuomari*). Jos rikesakkomääräys on katsottava aiheelliseksi, rikkomuksesta epäilty on tuomittava alioikeuden käsiteltäväksi saatetun rikesakkomääräyksen mukaiseen rikesakkoon. Epäilty voidaan tuomita myös rikesakkomääräystä markkamäärältään pienempään rikesakkoon, jos rikesakkotuomari katsoo rikkomuksen sitä edellyttävän. Tuomari voi jättää rikkojan rangaistukseen tuomitsematta samoin edellytyksin kuin rikoslain 3 luvun 5 §:ssä säädetään. Rikesakkomääräys on poistettava, jos se on

perusteeton. Alioikeuden rikesakkoasiassa antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä on harkittavana rikesakon käyttöalaa laajennattavaksi liikenne rikoksissa. Jos uudistus voidaan toteuttaa siten, että esimerkiksi suurimman sallitun nopeuden ylittämisestä määrättäisiin seuraamuksena rikesakko, siirtyisi nykyistä rangaistysmääräyksistä rikesakkomenettelyyn piiriin noin puolet. Koska liikenne rikosten seuraamusjärjestelmän uudistamisen ajakohta ei ole vielä selvillä, tuota uudistusta ei ole voitu ottaa huomioon esitykseen sisältyviä lakiehdotuksia valmisteltaessa.

Pysäköintivirhemaksu

Pysäköintivirhemaksusta annetulla lailla (248/70) erotettiin rangaistavien liikenne rikosten piiristä pysäköintivirheet, joiden osalta otettiin käyttöön erityinen virhemaksu menettely. Tällöin rangaistusjärjestelmästä poistettiin kaikki tavanomaiset pysäköintivirheet samalla, kun laissa säädettiin mahdollisuus siirtyä niin sanottuun kunnalliseen pysäköinninvalvontaan. Pysäköintivirhemaksusta annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaisesti tulee kunnallisen pysäköinninvalvojan tai hänen apulaisensa, milloin hän katsoo, että pysäköintivirheestä on aiheutunut tai voinut aiheutua vakavaa vaaraa tai haittaa, maksukehotusta antamatta ilmoittaa virheestä poliisille. Tällä säännöksellä on pysäköintivirheiden dekriminialisoinnin ulkopuolelle jätetty luonteeltaan vakavat pysäköintivirheet.

Pysäköintivirheen johdosta maksukehotuksen saanut henkilö voi saattaa asian pysäköinninvalvojan ratkaistavaksi esittämällä hänelle suullisen tai kirjallisen vastalauseen. Pysäköinninvalvojan päätöksestä on valitusoikeus lääninoikeuteen. Pysäköintivirhemaksu katsotaan hallinnolliseksi seuraamukseksi.

Joukkoliikenteen tarkastusmaksu

Joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetulla lailla (469/79) meillä otettiin käyttöön julkisessa joukkoliikenteessä sovellettava uusi erityinen maksuseuraamus. Lain 1 §:n mukaan rai deliikennettä harjoittavalle julkisyhteisölle yhteisön harjoittamassa joukkoliikenteessä ja

pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunnalle sen toimialueen linja-autoliikenteessä voidaan myöntää oikeus tarkastusmaksun perimiseen ilman asianmukaista matkalippua matkustavalta henkilöltä. Myös joukkoliikenteen tarkastusmaksua pidetään hallinnollisena seuraamuksena. Muutosta tarkastusmaksun määräämistä koskevan tarkastajan toimenpiteeseen haetaan valittamalla asianomaiseen lääninoikeuteen.

Ylikuormamaksu

Ylikuormamaksusta annettu laki (51/82) tuli voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1982. Lain 1 §:n mukaan ylikuormamaksu määrätään maksettavaksi valtiolle ylikuorman kuljettamisesta tavarankuljetukseen tarkoitettussa moottorikäyttöisessä ajoneuvossa tai sen perävaunussa tieliikenneläissa tarkoitettulla tiellä.

Maksuvelvollinen on ylikuorman kuljettamisen aikaan kuljetukseen käytetyn ajoneuvon omistaja tai pysyvä haltija. Maksu voidaan laissa mainituin edellytyksin määrätä myös kuljetustehtävän antajan maksettavaksi.

Ylikuormamaksu määräytyy ylikuorman suuruuden mukaan siten, että jokaiselta ylittävältä sadalta kilolta maksu on 60 markkaa, jokaiselta 2 000 kiloa ylittävältä sadalta kilolta 180 markkaa ja jokaiselta 4 000 kiloa ylittävältä sadalta kilolta 240 markkaa.

Ylikuormamaksun määrää poliisi piirin päällikkö. Muutosta ylikuormamaksun määräämistä koskevaan päätökseen haetaan valittamalla asianomaiseen lääninoikeuteen.

2.4. Rangaistusmääräysten ja rikesakkojen lukumäärät

Vuonna 1991 ratkaistiin yleisissä alioikeuksissa 43 977 riita-asiaa ja 64 625 rikosasiaa. Rangaistusmääräyksiä annettiin samana vuonna 325 030 sekä rikesakkoja 67 163. Vuosina 1989—1990 rangaistusmääräyksiä on annettu noin 310 000.

Kaikista liikenne rikoksista vuosittain ratkaistaan noin 78 % rangaistusmääräyksin, 20 % rikesakoin ja vajaat 2 % varsinaisina rikosasioina tuomioistuimessa.

Kun edellä mainittuja lukuja vertaa Ruotsin vastaaviin lukuihin, voi todeta, että Ruotsissa rangaistusmääräysmenettelyä käytetään suh-

teellisen vähän. Kun vuonna 1991 Ruotsissa ratkaistiin tuomioistuimissa noin 68 880 ri-

kosasia, samana vuonna annettiin noin 78 000 rangaistusmääräystä ja 220 000 rikesakkoa.

Rangaistusmääräykset

Rangaistusmääräykset vuonna 1989 ja 1991

	määrät vuosina 1989/1991	osuus prosentteissa 1989/1991
liikenne rikokset	252 747/264 908	80,3/81,5
näpistykset tai sen yritykset	18 462/20 806	5,9/6,4
päihderikokset	9 229/7 947	2,9/2,4
kuntien järjestysääntöjen rikkominen	10 747/6 283	3,4/1,9
radiolaitteista annetun lain määräysten rikko- minen	4 310/5 178	1,4/1,5
haitanteko virantoimituksessa olevalle virka- miehelle	3 773/3 667	1,2/1,1
muut rikkomukset	15 618/16 241	4,9/4,9
	yhteensä	100,0

Vuosittain rangaistusmääräysmenettelyä vastustetaan noin 0,5 %:ssa asioista. Rangaistusmääräystuomari lieventää noin 1,4 % sekä palauttaa takaisin syyttäjälle noin 0,1 % hänen ratkaistavakseen toimitetuista rangaistusvaatimuksista.

Rikesakot

Rikesakkoja määrättiin 79 178 vuonna 1988 ja 67 163 vuonna 1991. Kaikista rikesakoista nopeusrajoituksen ylittamisestä määrättyjä rikesakkoja oli edellisellä vuonna 48 % ja jälkimmäisellä vuonna 40 %.

Vuosittain tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetaan 100—130 rikesakkoa. Alioikeus on poistanut rikesakkomääräyksen tai jättänyt rangaistukseen tuomitsematta vuosittain noin 30—35 tapauksessa.

2.5. Rangaistusmääräysmenettely eräissä muissa maissa

Ruotsi

Ruotsissa rangaistusmääräysmenettely (strafföreläggande) otettiin käyttöön vuonna 1948 oikeudenkäyntimenettelyn kokonaisuudistuksen yhteydessä sekä rikesakko (föreläggande av ordningsbot) vuonna 1968. Säännökset kummastakin menettelystä sisältyvät Ruotsin oikeudenkäymiskaaren (rättegångsbalken 1942) 48 lukuun.

Rangaistusmääräysmenettelyssä syyttäjä voi antaa rangaistusmääräyksen rikoksesta, josta ei ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Tämän estämättä saadaan rangaistusmääräys antaa alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta, mikäli voidaan olettaa, että tuomioistuimissa olisi tuominut tekijän sakkorangaistukseen. Rangaistusmääräys saadaan antaa vain, mikäli yhdestä tai useammasta rangaistusmääräyksestä käsiteltävissä olevasta rikoksesta ei katsota seuraavan ankarampaa rangaistusta kuin yhteensä sata päiväsakkoa.

Rangaistusmääräysmenettelyssä voidaan määrätä myös menettämisesteraamus.

Rangaistusmääräystä ei saa antaa, ellei asiasta voitaisi nostaa virallista syytettä, ellei rangaistusmääräykseen ole sisällytetty kaikkia niitä rikoksia, jotka syyttäjän tieteen ovat menettelyn kohteena ja ellei vastaaja ole hyväksynyt rangaistusmääräystä. Rangaistusmääräystä ei saa antaa myöskään silloin, kun asianomistaja on ilmoittanut nostavansa syytteen tai pyytänyt virallisen syytteen nostamista, tai asiassa on kysymys yrityssakkoon tuomitsemisesta.

Kun epäilty on hyväksynyt rangaistusmääräyksen, rangaistusmääräys rinnastetaan lainvoimaiseen tuomioon. Rangaistusmääräyksestä on kuitenkin mahdollista tehdä tuomiovirhekantelu siihen alioikeuteen, jossa syyte rangaistusmääräysmenettelyssä käsitellystä rikoksesta olisi ollut nostettava. Kantelu on tehtävä vuoden

kuluessa siitä, kun rangaistusmääräyksen saaja on joutunut täytäntöönpanotoimenpiteiden kohteeksi.

Syyttäjä voi rangaistusmääräyksen saanutta kuultuaan korjata rangaistusmääräyksessä olevan kirjoitus-, lasku- tai muun sen kaltaisen virheen. Korjausta ei saa tehdä, jos rangaistusmääräyksen saanut kieltää sen eikä siten, että rangaistus muuttuisi ankarammaksi.

Rikesakkomenettelyä voidaan soveltaa vain rikoksiin, joista on säädetty ainoaksi seuraamukseksi rahamäärältään enimmäismääräinen, välittömästi rahamääräisenä tuomittava sakko-rangaistus. Edellytyksenä on myös, että rikos on lueteltu valtion ylimmän syyttäjän (riksåklagare) laatimassa luettelossa rikesakkomenettelyssä käsiteltävistä rikoksista ja niistä määrättävien rikesakkojen rahamäärästä. Rikesakkomääräyksestä tulee lainvoimaisen tuomion veroinen heti, kun määräyksen saanut on sen allekirjoituksellaan hyväksynyt.

Norja

Norjan lain mukaan syyttäjä voi antaa *rangaistusmääräyksen* (forelegg), jos epäilty hyväksyy syyttäjän tekemän rangaistusvaatimuksen. Rangaistusmääräyksen antaminen on eräissä asioissa siirretty poliisiin kuuluvalla syyttäjän asemassa olevalle virkamiehelle.

Rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus ei rajoita rangaistusmääräyksen käyttöalaa. Rangaistusmääräys voidaan siis antaa aina, kun rikoksen harkitaan olevan sovitettavissa sakolla. Rangaistusmääräysmenettelyssä määrättävälle sakolle ei ole myöskään säädetty ylärajaa.

Sakot ovat yleensä joitakin satoja tai enintään joitakin tuhansia kruunuja. Elinkeinoelämässä tehdyistä rikoksista on käytännössä määrätty rangaistusmääräysmenettelyssä huomattavankin suuria sakkoja ja menettämisseuraamuksia.

Rangaistusmääräyksiin ei voida määrätä muita rikosoikeudellisia seuraamuksia kuin sakko-rangaistus ja menettämisseuraamus. Sakko-rangaistus voidaan määrätä myös ehdolliseksi. Jos tuomittu tekee koetusaikana uuden rikoksen, uudesta ja aikaisemmasta rikoksesta voidaan antaa yhteinen rangaistusmääräys. Rangaistusmääräysmenettelyssä voidaan epäilty velvoittaa suorittamaan myös sellainen rahakorvaus, jota koskeva vaatimus rikosprosessilain 3 §:n mukaan voitaisiin käsitellä rikosasian oikeuden-

käynnissä. Lisäksi hänet voidaan velvoittaa korvaamaan valtiolle asiasta aiheutuneet kulut.

Vaikkei rangaistusmääräyksiin siis voida vahvistaa vankeusrangaistusta, siinä on kuitenkin mainittava, minkä pituisen vankeusrangaistuksen sakotettu joutuu suorittamaan, jollei sakkoa saada perityksi.

Hyväksytty rangaistusmääräys on lainvoimaisen tuomion veroinen. Jos rangaistusmääräystä ei ole hyväksytty tai jos sen on antanut tai hyväksynyt joku, jolla ei ole ollut siihen laillista oikeutta, rangaistusmääräys on mitätön.

Hyväksytystä rangaistusmääräyksestä voidaan valittaa tuomioistuimeen vain menettelyvirheen perusteella taikka mikäli rikoslakia on sovellettu väärin rangaistusmääräyksessä olevaan teonkuvaukseen, mikäli rikos oli vanhentunut tai mikäli rangaistusmääräyksen hyväksyminen ei ole ollut tahdonilmaisuna pätevä.

Tieliikenne- ja tullirikosasioissa on olemassa kiinteisiin rahamääräisiin seuraamuksiin perustuva *rikesakkokärjestelmä* (forenklet forelegg). Rikesakkomääräyksessä ei tarvitse yksilöidä tekoa yhtä tarkasti kuin rangaistusmääräyksessä. Rikesakkomääräyksen voi antaa poliisissa tai tullilaitoksessa palveleva sellainenkin virkamies, joka ei ole syyttäjän asemassa. Jollei epäilty hyväksy rikesakkomääräystä heti, se raukeaa eikä sitä myöskään voida käyttää syyteasiakirjana.

Tanska

Yksinkertaistettuja rikosasian käsittelymenettelyjä ovat tunnustetun asian ratkaiseminen tuomioistuimessa esitutinnan päätteeksi ilman erillistä syytteen nostamista sekä niin sanottu poliisiasioden käsittely joko rangaistusmääräysmenettelyssä ilman tuomioistuimen myötävaikutusta tai sitten eräiltä osin pelkistetyssä tuomioistuinmenettelyssä. Poliisiasioita ovat useimmiten ne rikokset, joista laki ei, rikoksen uusimistapauksia lukuun ottamatta, säädä ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai lievemmänlaisista vapausrangaistusta (haefte; 7 pv — 6 kk).

Syyttäjänä toimiva poliisipäällikkö voi poliisiasiasia, josta hän ei katso seuraavan ankarampaa rangaistusta kuin sakko, syytteen nostamisen sijasta toimittaa syylliseksi epäillylle ilmoituksen mahdollisuudesta käsitellä asia ilman tuomioistuinmenettelyä. Ilmoituksessa on

oltava samat tiedot kuin syytekirjelmässä sekä maininta sakon määrästä, siitä, milloin sakko on maksettava, sekä siitä, että maksuaikaa voidaan pidentää. Jos syylliseksi epäilty hyväksyy menettelyn, hänen on ilmoitettava tästä poliisille suullisesti tai kirjallisesti. Rangaistusmääräys tulee oikeusvoimaiseksi, kun se on maksettu. Rangaistusmääräyksen hyväksymisellä ei siis tältä kannalta ole merkitystä.

Rangaistusmääräysmenettelyssä ei voida vahvistaa suoritettavaksi vahingonkorvausta rikoksen asianomistajalle. Poliisipäällikön ei tule vahvistaa rangaistusmääräystä, ellei vahingonkorvauksista ole erikseen sovittu tai ellei asianomistaja ole perusteettomasti kieltäytynyt tällaisesta sopimuksesta. Oikeusministeriön erikseen antamien ohjeiden mukaan rangaistusmääräystä vastaavassa menettelyssä voidaan vahvistaa myös menettämisseuraamus.

Oikeudenkäyntilain mukaan voidaan liikenerikkomuksesta antaa myös kiinteämääräinen enintään 1 000 Tanskan kruunun suuruisen *rikesakko*. Rikesakkomenettelyä ei kuitenkaan ole toistaiseksi otettu käyttöön.

Saksan liittotasavalta

Alioikeuden tuomari (Strafrichter) tai alioikeuden puheenjohtaja (Vorsitzende des Schöffengerichts) voi antaa virallisen syyttäjän tekemän rangaistusvaatimuksen perusteella rangaistusmääräyksen rikkomuksesta, josta laissa on säädetty rangaistukseksi sakko tai enintään vuosi vankeutta. Rangaistusmääräyksessä voidaan määrätä sakkorangaistus sekä enintään kahden vuoden ajokielto.

Rangaistusmääräystä ei saa antaa, jos epäilty kahden viikon kuluessa rangaistusvaatimuksen tiedoksisaamisesta vastustaa (Einspruch) rangaistusmääräyksen antamista. Jos rangaistusmääräyksen antamista on vastustettu, asia otetaan käsiteltäväksi alioikeudessa (Amtsgericht) asian laadusta riippuen joko yhden tuomarin käsittelyssä tai kokoonpanossa, jossa on yksi tai kaksi lainoppinutta jäsentä ja kaksi maallikkoa. Alioikeus ei ole käsittelyssään sidottu rangaistusvaatimukseen, vaan voi tuomita epäillylle myös rangaistusvaatimuksessa ilmoitettua ankaramman rangaistuksen. Edellytyksenä on kuitenkin, että käsittelyssä tulee ilmi sellaisia ankaroittavia seikkoja, joita ei ollut otettu huomioon rangaistusvaatimusta annettaessa.

Jos rangaistusvaatimusta vastustanut ei saa-

vu asian tuomioistuinkäsittelyyn, katsotaan vastustaminen mitättömäksi ja asiassa voidaan antaa rangaistusmääräys.

Jos rangaistusmääräystuomari katsoo, että asiassa ei voida antaa rangaistusvaatimuksen mukaista rangaistusmääräystä, hän voi järjestää asiassa pääkäsittelyn, sopia syyttäjän kanssa rangaistusvaatimuksen muuttamisesta tai kumota rangaistusvaatimuksen ja palauttaa sen syyttäjälle. Hylkäävään päätökseen syyttäjällä on mahdollisuus hakea muutosta.

Annettu rangaistusmääräys rinnastetaan lainvoiman saaneeseen tuomioon, jollei rangaistusmääräyksen antamisen jälkeen tule ilmi uusia seikkoja tai todisteita, jotka yksinään tai yhdessä aikaisempien todisteiden kanssa johtaisivat ankarampaan rangaistukseen. Tällöin asia voidaan ottaa uudelleen käsiteltäväksi ja asiassa voidaan määrätä aikaisempaa ankarampi rangaistus.

Saksan liittotasavallassa on lisäksi käytössä niin sanotuissa järjestyserikkomuksissa (Ordnungswidrigkeiten) ja liikenerikkomuksissa (Verkehr-Ordnungswidrigkeiten) poliisin tai hallintoviranomaisen antama varoitus (Verwarnung) tai maksuseuraamus (Verwarnungsgeld tai Bussgeldbescheid). Määräykset niistä voivat sisältyä liittotasavallan tai osavaltion lainsäädäntöön.

3. Ehdotuksen pääpiirteet

Rangaistusmääräysmenettelyn soveltamisala

Rangaistusmääräysmenettelyn soveltamisalaan ei ehdoteta muutosta.

Rangaistusvaatimuksen antaminen

Rangaistusvaatimuksen antamisen osalta menettelyä ei ehdoteta uudistettavaksi. Säännöksiä ehdotetaan kylläkin jossain määrin yksinkertaistettaviksi ja selkeytettäväksi. Rangaistusvaatimuksen voisi kuten voimassa olevankin lain mukaan antaa poliisimies, tullimies tai muu laissa säädettyä valvontaa suorittava virkamies omasta aloitteestaan tai syyttäjän puolesta. Käytännössä rangaistusvaatimus tul-tai-siin vastaisuudessaakin useimmiten antamaan siinä yhteydessä, kun edellä mainittu viran-

omainen valvontatehtäväänsä suorittaessaan havaitsee rikkomuksen tapahtuneen.

Rangaistusvaatimuksen vastustaminen

Ehdotusta valmisteltaessa on ollut esillä kysymys siitä, edellyttääkö rangaistusmääräyksen antaminen epäillyn suostumusta vai riittääkö, kuten voimassa olevan lain mukaan, että epäilty ei vastusta rangaistusvaatimusta. Lisäksi on kiinnitetty huomioita siihen, ovatko suostumuksen antaminen ja rangaistusvaatimuksen vastustamatta jättäminen rangaistusmääräyksen antamisen edellytyksinä eri asemassa silloin, kun rangaistusmääräyksen alioikeuden tuomarin asemasta antaa virallinen syyttäjä.

Kuten edellä selostettu vertailu osoittaa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa rangaistusmääräyksen antaa virallinen syyttäjä epäillyn suostuttua menettelyyn. Saksan liittotasavallassa taas alioikeuden tuomari antaa rangaistusmääräyksen, jos epäilty ei ole vastustanut rangaistusvaatimusta. Meillä voimassa olevan lain mukaan rangaistusmääräystä ja rikesakkoa ei saa antaa, jos epäilty on sitä vastustanut.

Alajaksossa 2.1. rangaistusmääräysmenettelyn historiallista kehitystä selostettaessa on todettu, että vuoden 1931 rangaistusmääräyslain mukaan rangaistusmääräyksen antamisen edellytyksenä oli rikoksesta epäillyn rangaistusmääräyksen tekemä merkintä siitä, että hän tunnustaa rikoksen ja että hän ei tee muistutusta syyttäjän rangaistusvaatimusta vastaan.

Suostumuksesta rangaistusmääräyksen antamisen edellytyksenä luovuttiin kuitenkin jo vuonna 1934 annetulla lailla ja rangaistusmääräyksen antamisen edellytykseksi voimassa olevan lain mukaisesti tuli, että epäilty ei laissa säädettyssä ajassa vastustanut rangaistusmääräyksen antamista.

Rangaistusmääräyksestä vuonna 1934 annettua lakia koskeneessa hallituksen esityksessä perusteltiin muutosta sillä, että epäillyn aktiivisuutta edellyttävä rangaistusmääräysmenettely ei ollut ollut riittävän tehokas, koska ”rikoksesta epäilty, poikkeuksia lukuunottamatta, ei yleensä ole erikoisen halukas yksinkertaistutamaan ja jouduttamaan oikeudenkäyntimenettelyä päästäkseen nopeammin kärsimään rangaistustaan”.

Myös tähän esitykseen sisältyvää ehdotusta valmisteltaessa edellä selostettuja perusteluita, joiden mukaan rangaistusmääräyksen antami-

sen edellytyksenä on se, että rangaistusmääräystä ei ole vastustettu, on pidetty varsin painavina. Silloin kun rangaistusmääräysmenettelyn käyttämisestä poikkeuksellisesti päätetään vasta esitutinnan päätyttyä, epäillyltä edellytetty nimenomainen suostumus aiheuttaa epäillyllekin tarpeettomasti vaivaa sekä lisää menettelyn käsittelyvaiheita ja sitä kautta työtä.

Ehdotusta valmisteltaessa on katsottu, että edellä selostettu rangaistusmääräyksen antamisen edellytys ei ole riippuvainen siitä, antaako rangaistusmääräyksen tuomioistuimen tuomari vai virallinen syyttäjä. Rikoksesta epäillyn oikeusturvan kannalta olennaisena sen sijaan on pidetty sitä, että silloin kun rikoksesta epäilty vastustaa rangaistusmääräyksen antamista tai ei suostu rangaistusmääräysmenettelyyn, asian ratkaisee yleinen alioikeus tavanomaisessa rikosasian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä.

Voimassa olevan lain mukaan syytetyn on ilmoitettava asianomaisen tuomioistuimen kansliaan viikon kuluessa siitä, kun ilmoitus rangaistusvaatimuksesta on annettu hänelle tiedoksi, rangaistusvaatimuksen saattamisesta tuomioistuimen käsiteltäväksi. Sen jälkeen tuomioistuimen on ilmoitettava syytetylle ja syyttäjälle, milloin ja missä asia käsitellään.

Ehdotusta valmisteltaessa nykyistä järjestelmää yksinkertaisempana ja oikeusturvan kannalta riittävänä on pidetty sitä, että epäilty vastustaa rangaistusmääräyksen antamista asianomaiselle syyttäjälle. Silloin syyttäjä voi harkita, nostaako hän syytteen asiassa vai jättääkö hän syyttämättä. Ehdotettu järjestelmä vähentää myös tuomioistuinten työtä.

Rangaistusmääräyksen antaminen

Kuten edellä on selostettu, esityksessä ehdotetaan, että rangaistusmääräyksen antaminen siirretään alioikeuden tuomarilta syyttäjälle. Tältä osin ehdotus vastaa muiden pohjoismaiden lainsäädäntöä. Tuomioistuimen käsiteltäväksi asia tulisi ainoastaan, jos rangaistusvaatimuksen saanut vastustaa rangaistusmääräyksen antamista ja syyttäjä nostaa häntä vastaan syytteen tuomioistuimessa. Yksinkertaiset menettelysäännöt, kuten menettelyn seuranta ja valvonta sekä sisäasiainministeriön antamat ohjeet, turvaavat myös ehdotetussa järjestelmässä yhtä hyvin kuin nykyisin sen, että rangaistusmääräystä ei anneta virheellisin perustein.

Rangaistusmääräysasioiden suuren lukumäärän vuoksi valtioneuvoston oikeuskansleri voi voimassa olevan lain mukaan määrätä apulaissyöttäjän antamaan rangaistusmääräyksiä. Apulaissyöttäjäksi määrätään määrääjäksi tai toistaiseksi poliisimies tai muu toimeen sopiva henkilö. Tältä osin lakiin ei ehdoteta muutoksia. Apulaissyöttäjien käyttäminen rangaistusmääräysmenettelyssä on edelleen perusteltua sen vuoksi, että rangaistusmääräysasioiden lukumäärä on itse asiassa kasvanut vuosittain. Jos apulaissyöttäjistä luovuttaisiin, se edellyttäisi uusien syyttäjävirkkojen perustamista, josta aiheutuisi valtiolle lisäkustannuksia.

Muutoksenhakuoikeus

Voimassa olevan lain mukaisesti ehdotetaan, että rangaistusmääräykseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Rangaistusmääräyksestä voi voimassa olevan lain mukaan tuomiovirheen perusteella kannella hovioikeuteen kuuden kuukauden kuluessa rangaistusmääräyksen tiedoksisaamisesta. Nyt ehdotetaan, että kanteluviranomainen olisi asianomainen alioikeus. Lisäksi ehdotetaan, että rangaistusmääräys voidaan tehdystä kantelusta poistaa myös silloin, kun rangaistus perustuu väärään lain soveltamiseen. Kanteluaikaa ehdotetaan myös pitennettäväksi. Ehdotuksen mukaan kantelu on tehtävä asianmukaiselle käräjäoikeudelle vuoden kuluessa rangaistusmääräyksellä määrätyn sakon tai menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta taikka siitä, kun epäilty on maksanut sakon tai menettämisseuraamuksen.

Asetuksenantovaltuus

Samanaikaisesti esitykseen sisältyvien lakiehdotusten kanssa on tarkoitus saattaa voimaan asetukset, johon otetaan tarkempia säännöksiä ehdotetun rangaistusmääräyslain täytäntöönpanosta.

Asetukseen tulisi määräyksiä muun muassa siitä, mitä asiakirjoja rangaistusvaatimusta ja rangaistusmääräystä annettaessa käytetään, millä tavoin sakko tai menettämisseuraamus maksetaan sekä, miten rangaistusmääräysten täytäntöönpano järjestetään.

4. Esityksen vaikutukset

Alioikeudet

Esitykseen sisältyvällä ehdotuksella on suu-

rin vaikutus alioikeuksien työmäärään. Alioikeuksissa on viime vuosien aikana ollut käsiteltävänä keskimäärin noin 310 000 rangaistusmääräysasia. Alioikeuksien tuomarien ilmoituksen mukaan niitä voi käsitellä keskimäärin noin 50 asiaa päivässä. Ehdotus merkitsisi noin 30 tuomarin vuotuisen työmäärän säästöä. Rangaistusmääräysten käsittelyyn tarvitaan siten noin 30 tuomarityövuotta eli yhtä tuomioistuinta kohden keskimäärin 1/3 tuomarityövuotta.

Tuomiokuntain hoidosta annetun asetuksen 2 §:n nojalla toimestaan kolme kuukautta ollut notaari voidaan määrätä omalla vastuullaan käsittelemään muun muassa rangaistusmääräysasioita. Vastaavanlainen säännös raastuvanoikeuksien notaarien osalta on raastuvanoikeudesta annetun lain 4 a §:ssä ja raastuvanoikeudesta annetun asetuksen 15 a §:ssä. Edellä mainittujen säännösten nojalla rangaistusmääräysasioista valtaosan nykyisin ratkaisevat notaarit.

Niiden tuomioistuinten osalta, joissa notaarit käsittelevät rangaistusmääräysasioita, uudistus tarkoittaa sitä, että notaareille jää nykyistä enemmän aikaa muiden tuomarintehtävien hoitamiseen.

Rangaistusmääräysasioiden käsittely tuomioistuimissa ei juurikaan työllistä kansliahenkilökuntaa. Työn säästökseksi voidaan arvioida koko valtakunnassa noin viiden toimistovirkailijan vuotuinen työmäärä.

Työn säästöä täysin vastaavaa työvoiman säästöä ehdotuksesta ei aiheudu. Sen sijaan on selvää, että vähenevä työmäärä mahdollistaa muiden tehtävien hoitamisen ja että muiden käsiteltävien asioiden lukumäärän lisääntymisen ei edellytä vastaavaa työvoiman lisäystä. Laskutavasta riippuen työmäärän vähentymisestä aiheutuva säästö on noin 3—6 miljoonaa markkaa. Uudituksesta tuomioistuimille aiheutuva säästö on jo otettu huomioon määriteltäessä henkilöstön tarve käräjäoikeuksissa.

Syyttäjät

Syyttäjien osalta uudistus merkitsee työmäärän lisääntymistä siltä osin kuin rangaistusmääräyksen antamisen katsotaan edellyttävän enemmän työtä kuin syyttäjänä toimiminen rangaistusmääräysmenettelyssä. Tältä osin yksittäisen syyttäjän työmäärän lisääntymistä keskimäärin ei voida pitää kovin merkittävänä.

Tähän vaikuttaa myös se, että usean alioikeuden alueella toimii useampi kuin yksi syyttäjä.

Poliisi ja muu laissa säädettyä valvontaa suorittava virkamieskunta

Ehdotetulla uudistuksella ei ehdoteta muutettavaksi sitä menettelyvaihetta, josta poliisimies, tullimies tai muu laissa säädettyä valvontaa suorittava virkamies huolehtii. Tältä osin uudistuksella ei ole myöskään kustannusvaikutuksia.

Rangaistusmääräysten täytäntöönpano

Rangaistusmääräysten täytäntöönpanosta huolehtii keskitetysti ehdotetussakin järjestelmässä oikeusministeriön tietohallintotoimisto. Ehdotuksen tultua voimaan, samalla tavoin kuin nykyisin rikesakkomääräykset, rangaistusmääräykset toimitetaan syyttäjän kansliasta kuukausittain oikeusministeriölle. Postittamisesta ja rangaistusmääräysten arkistoinnista syyttäjän kansliaan ei aiheudu nykyiseen työmäärään verrattuna merkittävää lisätyötä.

5. Asian valmistelu

Ehdotus on valmisteltu oikeusministeriön 30 päivänä lokakuuta 1990 asettamassa työryhmässä. Toimeksiantonsa mukaan työryhmän tuli rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista koskevasta ehdotuksesta erillisenä ja kokonaisuudistusta aikaisemmin voimaan saatettavana valmistella hallituksen esityksen

muotoon laadittu rangaistusmääräysmenettelyn muuttamista koskeva ehdotus siten, että menettelyä koskevat säännökset ajanmukaistetaan, että rangaistusmääräyksen vahvistaa syyttäjä ja että asia tulee tuomioistuimen käsiteltäväksi vain, jos rangaistusvaatimusta vastustetaan.

Työryhmässä ehdotuksen valmisteluun oikeusministeriön virkamiesten lisäksi on osallistunut edustajia tuomioistuinlaitoksesta, syyttäjälaitoksesta, asianajajakunnasta sekä Helsingin yliopistosta.

Työryhmä on kuullut asiantuntijoina edustajia oikeuskanslerinviraston syyttäjäosastosta.

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausunnot 27 viranomaiselta, tuomioistuimelta ja järjestöltä. Lausunnonantajien selvä enemmistö piti ehdotusta periaatteessa kannatettavana.

6. Riippuvuus muista esityksistä

Esitykseen sisältyvät ehdotukset kuuluvat osana alioikeusuudistukseen ja rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamiseen. Alioikeusuudistukseen kuuluvat alioikeuksien kokoonpanojen yhtenäistäminen käräjäoikeuksiksi ja riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen tulevat voimaan alioikeusuudistukseen liittyvien lakien voimaantulon jälkeen. Anneutulla lailla (1417/92) 1 päivänä joulukuuta 1993. Rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen pyritään saattamaan voimaan vuoden 1994 aikana.

Tähän esitykseen sisältyvät ehdotukset on tarkoitettu saattamaan voimaan 1 päivänä joulukuuta 1993 samanaikaisesti edellä mainitun alioikeusuudistuksen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki rangaistusmääräysmenettelystä

Yleiset säännöt

1 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, minkälaisissa asioissa rangaistusmääräysmenettelyssä sakkorangaistus saadaan määrätä.

Säännöksen mukaan rangaistusmääräysmenettelyssä voidaan määrätä sakkorangaistus rikkomuksesta, josta tapaukseen sovellettavassa rangaistussäännöksessä ei ole esillä olevien asianhaaran varalta säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta, sekä poliisijärjestyksen, kunnallisen tai muun järjestyssäännön tai laillisesti vahvistetun uhkasakkokiellon rik-

komisesta. Tältä osin säännös vastaa voimassa olevan lain 2 §:n säännöstä. Samalla tavoin kuin voimassa olevan lain 1 §:n (1108/90) mukaan menettelyä voidaan käyttää virallisen syytteen alaisissa rikosasioissa ja asianomistajarikoksissa. Voimassa olevan lain mukaisesti sitä lainvastaista tekoa, josta rangaistusmääräys ehdotetun lain mukaan voidaan antaa, kutsutaan rikkomukseksi.

Säännöksen nojalla rangaistusmääräysmenettelyssä voidaan määrätä myös menettämisseuraamus. Voimassa olevan lain 1 §:n mukaisesti ehdotetaan, että rangaistusmääräysmenettelyä ei voida käyttää, jos vaadittu menettämisseuraamus on suurempi kuin 5 000 markkaa.

Voimassa oleva lain 1 §:n mukaan rangaistusmääräysmenettelyä voidaan käyttää myös silloin, kun rikkomuksesta saattaa seurata muukin seuraamus kuin sakkorangaistus tai menettämisseuraamus, jos syytettyä ei vaadita tuomittavaksi siihen. Säännöksen säilyttäminen on edelleen tarpeellista. Pykälässä tarkoitettuna muuna seuraamuksena, joka tuomitaan vain vaatimuksesta, voidaan pitää esimerkiksi rikoslain 44 luvun 7 §:ssä tarkoitettua määräystä pykälässä tarkoitetun eläimen määräämisestä tapettavaksi.

Voimassa olevan lain mukaan niin sanotut muut seuraamukset ovat yleensä sellaisia, että tuomioistuimien tuomitsee ne viran puolesta. Esimerkiksi tieliikennelain 74 §:n mukaan tuomioistuimen on määrättävä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja ajokieltoon, jos hänet tuomitaan rangaistukseen esimerkiksi törkeästä liikenteen vaarantamisesta tai rattijuopumuksesta. Vastaavasti metsästyslain 64 a §:n mukaan pykälässä tarkoitettuun metsästysrikokseen tuomittava henkilö on tuomittava myös määrääkaiseen metsästyskieltoon. Momentin sanamuodosta johtuu, ettei sellaisia seuraamuksia rangaistusmääräysmenettelyssä voida tuomita virankaan puolesta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että rangaistusmääräysmenettelyssä ei saa käsitellä virkarikosta tai rikoslain 40 luvussa rangaistavaksi säädettyä julkisyhteisön työntekijän rikosta koskevaa asiaa. Säännös vastaa sisällöltään säännöstä, joka otettiin rangaistusmääräyslain 1 §:n 2 momenttiin 8 päivänä syyskuuta 1989 annetulla lailla virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä.

Virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä virkarikosten rangaistusseuraamuksia muutettiin siten, että virantoimituksesta erotta-

minen ei ole enää virkarikosten rikosoikeudellinen seuraamus, vaan sitä voidaan käyttää vain virkamieslain mukaisessa kurinpitomenettelyssä. Viraltapanoseuraamus tai varoitus liittyy taas vain osaan virkarikoksista. Sen vuoksi ei ole enää muodollista estettä eräiden lievien virkarikosten, esimerkiksi lahjusrikkomusten, käsittelemiseen rangaistusmääräyksin, kun rangaistusmääräysmenettelyn käyttöä rajoittava peruste, muu rangaistus, ei ole enää seuraamuksena sanotuista rikoksista.

Samalla tavoin kuin hallituksen esityksessä virkarikoslainsäädännön uudistamisesta (HE 58/1988 vp) todetaan, edelleen voidaan pitää perusteltuna, että virkarikoksia koskevat syyteasiat käsitellään yleistä oikeudenkäyntimenettelyä noudattaen. Tällaiseen oikeudenkäyntimenettelyyn liittyvä julkisuus lisää luottamusta asioiden tasapuoliseen käsittelyyn. Rangaistusmääräysmenettely, vaikka se ei olekaan viranomaisten sisäistä päätöksentekoa, ei ole samalla tavalla kansalaisten seurattavissa kuin yleinen rikosasioiden oikeudenkäynti. Ne vähäiset virkarikkomukset, jotka luonteensa puolesta soveltuisivat rangaistusmääräyksin käsiteltäviksi, olisi taas yleensä syytä käsitellä kurinpitomenettelyssä. Vastaavat syyt puoltavat julkisyhteisön työntekijän rikosten käsittelemistä yleisessä rikosasiain oikeudenkäyntimenettelyssä. Tosin kurinpitomenettely ei ole näissä asioissa mahdollista, mutta toisaalta rangaistavuuden kynnys on julkisyhteisön työntekijällä korkeampi kuin virkamiehellä.

Momenttiin ehdotetaan otettavaksi lisäksi säännös siitä, että merilaissa (167/39) tarkoitettua asiaa ei saa käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä. Merilain 264 §:n 1 momentin mukaan merilain nojalla tuomittavat rikosjutut sekä jutut alusten yhteentörmäyksen estämiseksi annettujen säännösten rikkomisesta käsitellään merioikeudessa siinä hovioikeuspiirissä, jossa rikos on tehty. Jos rikos on tehty matkalla, asia käsitellään merioikeudessa siinä hovioikeuspiirissä, jonne vastaaja aluksella ensin saapuu tai jossa hänet muuten tavataan taikka jossa aluksen kotipaikka on. Saman pykälän 2 momentin mukaan vähäiset rikosasiat käsitellään ja ratkaistaan merioikeusriidan yhteydessä, jollei niitä voida toisistaan erottaa tai jos ne kuuluvat läheisesti yhteen.

Merilain 239 §:ssä säädetään niistä tilanteista, jolloin päällikkö, konepäällikkö, perämies, konemestari tai radiosähkötäjä voidaan samalla, kun hänet tuomitaan pykälässä tarkoitetus-

ta rikoksesta rangaistukseen, tuomita määräjäksi menettämään oikeutensa toimen hoitamiseen sekä menettämään mahdollisesti myös toimen hoitamiseen tarvittava pätevyys.

Edellä selostetuista säännöksistä johtuu, että merilain nojalla rangaistavaa rikosasiaa ei ole asianmukaista käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä. Sen vuoksi momenttiin ehdotetaan selvytyden vuoksi otettavaksi tästä nimenomainen säännös.

Momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös siitä, että sotilaskurinpitolaissa (331/83) tarkoitettua asiaa ei saa käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä. Säännös vastaa voimassa olevaa oikeutta, vaikka vastaavaa nimenomaista säännöstä voimassa olevaan lakiin ei sisällykään. Sen sijaan sotilasoikeudenkäyntilain (326/83) 15 §:n 2 momentissa säädetään, että sotilasoikeudenkäyntiasiaa ei saa käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä. Ehdotettu 2 momentti on nykyistä sääntelyä selkeämpi.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain 13 §:n mukainen säännös siitä, että rangaistusmääräysmenettelyssä ei sovelleta ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain (135/76) säännöksiä eikä rangaistusmääräysmenettelyssä siten voida määrätä ehdollista sakkorangaistusta. Rangaistusmääräysmenettely on tarkoitettu käytettäväksi usein esiintyvissä tyypillisissä rikkomuksissa. Silloin on hyvä, että seuraamus määräytyy mahdollisimman usein yhdenmukaisesti samojen perusteiden mukaisesti. Rangaistuksen ja myös sakkorangaistuksen ehdolliseksi määrääminen edellyttää aina sellaista erityisharkintaa, joka rangaistusmääräysmenettelyä paremmin sopii tuomioistuinmenettelyyn.

Voimassa olevassa 13 §:ssä on myös säännös siitä, että rangaistusmääräyksessä ei myöskään voida määrätä ehdonalaista vapautta menetyksi eikä sakon muuntorangaistusta täytäntöön pantavaksi. Ehdotettuun lakiin ei ehdoteta otettavaksi vastaavanlaisia säännöksiä sen vuoksi, että 1 momentin sanamuodon perusteella jo on itsestään selvää, että rangaistusmääräysmenettelyssä ei voida sellaisia seuraamuksia määrätä.

2 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain 17 §:n mukainen säännös siitä, että rangaistusta ei saa määrätä rangaistusmääräysmenettelyssä, jos asianomistaja ei ole antanut siihen suostumustaan. Suostumus voitaisiin antaa esitutkintaviranomaiselle, 3 §:ssä tarkoi-

tetulle rangaistusvaatimuksen antajalle tai 9 §:ssä tarkoitettulle rangaistusmääräyksen antajalle. Suostumus tai asian tuomioistuimessa käsittelemistä koskeva vaatimus voitaisiin nykyisen käytännön mukaisesti merkitä rangaistusvaatimuslomakkeelle tai 5 §:ssä tarkoitettussa esitutkinnassa laaditulle asiakirjalle.

Silloin kun on kysymys asianomistajarikoksesta, rangaistusmääräysmenettelyn käyttäminen edellyttää samalla tavoin kuin syyteen nostaminen, että asianomistaja on tehnyt syyttämispyyntöä.

Tässä pykälässä tarkoitettua suostumuksen peruuttaminen ei estä rangaistusmääräysmenettelyn käyttämistä. Tästä ehdotetaan otettavaksi pykälään nimenomainen säännös.

Jos asianomistaja antaa pykälässä tarkoitettua suostumuksen, hänellä on mahdollisuus ajaa yksityisoikeudellisia vaatimuksiaan koskevaa kannetta riita-asiana rikosasian vastaajaa vastaan tuomioistuimessa.

Leimaverolain 12 §:n 1 momentin 1 kohdan (456/87) nojalla toimituskirja on leimaverosta vapaa myös rikokseen perustuvassa yksityisoikeudellista vaatimusta koskevassa asiassa. Yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notarin suoritteista perittävistä maksuista annettua asetusta (290/87) ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaa mainitun 12 §:n 1 momentin 1 kohdan säännöstä.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 241/1992 vp) ehdotetaan ensiksi mainittuun lakiin otettavaksi 6 §:n 1 momentin 6 kohtaan säännös, jonka mukaan sanotun lain mukaisia käsittelymaksuja ei peritä rikosasioissa, joissa virallinen syyttäjä on ajanut syytettä. Sanotun lain mukaan esimerkiksi riita-asiassa käsittelymaksuina peritään haastemaksu 250 markkaa ja oikeudenkäyntimaksu 500 markkaa eli yhteensä 750 markkaa.

Mikäli eduskunta ennättää hyväksyä sanotun esitykseen liittyvän ehdotuksen ennen tähän esitykseen liittyvien lakiehdotusten käsitelyä, ehdotetaan sanottua 6 kohtaa muutettavaksi siten, että käsittelymaksuja ei peritä virallisen syyttäjän ajamassa rikosasiassa tai sellaiseen rikokseen perustuvassa yksityisoikeudellista vaatimusta koskevassa asiassa.

Jos asianomistaja ei anna suostumusta rangaistusmääräysmenettelyn käyttämiseen, asia voidaan, samalla tavoin kuin voimassa olevan

lain mukaan, käsitellä rikosasia tuomioistuimessa. Käsitelyn yhteydessä asianomistaja voi esittää mahdolliset korvausvaatimuksensa. Lisäksi hän voi yhtyä syyttäjän rangaistusvaatimukseen tai tehdä syyttäjän rangaistusvaatimuksesta poikkeavan rangaistusvaatimuksen.

Rangaistusvaatimuksen antaminen

3 §. Pykälä sisältää säännöksen niistä virkamiehistä, jotka voivat antaa rangaistusvaatimuksen. Pykälän mukaan rangaistusvaatimuksen voi antaa poliisimies, tullimies tai muu laissa säädettyä valvontaa suorittava virkamies omasta aloitteestaan tai syyttäjän puolesta.

Ehdotettu pykälä vastaa voimassa olevan lain 3 §:ää.

Poliisimiehen käsite on tarkemmin määritelty poliisiasetuksen 36 §:ssä. Poliisilain 3 §:n mukaan voidaan poliisin toimialaan kuuluvia tehtäviä säätää asetuksella puolustuslaitoksen, rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten suoritettaviksi. Viimeksi mainitun pykälän 2 momentin mukaan erityisiä poliisitehtäviä varten voi sisäasiainministeriö tai lääninhallitus antaa määrätyle henkilöille poliisivaltuuksia sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

Tullilain 58 §:n mukaan tutkinnanjohtaja tai tehtävään määrätty muu tullimies voi syyttäjän viranomaisten antamien ohjeiden mukaisesti jo esitutinnan yhteydessä tehdä syyttäjän puolesta ja hänen valvontansa alaisena rangaistusmääräyslain 1 §:ssä tarkoitettuja vaatimuksia. Sanottua lainkohtaa joudutaan ehdotetun lain johdosta kielellisesti tarkistamaan.

Esimerkkinä muusta valvontaa suorittavasta virkamiehestä voidaan mainita rajavartiomies, joka rajavartiolaitoksesta annetun lain (5/75) 14 §:n nojalla voi tehdä rangaistusmääräyslain 1 §:ssä tarkoitettuja vaatimuksia. Tätäkin lainkohtaa joudutaan ehdotettavan lain johdosta kielellisesti tarkistamaan.

Käytännössä rangaistusvaatimus annettaisiin kuten nykyisinkin jo suoraan rikkomuksen tapahtumapaikalla tai ehdotuksen 5 §:ssä tarkoitettun esitutinnan yhteydessä.

Rangaistusvaatimuksen antaminen voi tulla ajankohtaiseksi myös silloin, kun asia on syyttäjälle sen harkitsemista varten, nostaako hän syytteen vai ei. Jos syyttäjä katsoo, että asiassa on noudatettava rangaistusmääräysmenettelyä,

hän voi antaa pykälässä tarkoitettulle virkamiehelle tehtäväksi rangaistusvaatimuksen antamisen.

4 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, missä muodossa rangaistusvaatimus on annettava sekä siitä, mitä tietoja rangaistusvaatimuksessa on oltava. Ehdotus vastaa voimassa olevan lain 5 §:n 1 momentin säännöstä.

Pykälän 1 momentti sisältää säännöksen siitä, että rangaistusvaatimus on annettava kirjallisena ja että rangaistusvaatimuksen antajan on allekirjoitettava se.

Pykälän 2 momentin mukaan rangaistusvaatimuksesta tulee ilmetä epäily, milloin ja missä rikkomus on tehty sekä muut rikkomuksen kuvaamiseksi tarpeelliset tiedot, sovellettavat lainkohdat, rikkomuksesta vaadittava rangaistus sekä menettämisseuraamus. Lisäksi rangaistusvaatimuksesta on ilmentävä, miten rangaistusvaatimuksen saaneen on meneteltävä, jos hän haluaa vastustaa rangaistusmääräystä. Vastaavanlainen ohjaus on voimassa olevan lain 5 §:n 2 momentissa.

5 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, minkälainen esitutkinta ennen rangaistusvaatimuksen antamista tulee toimittaa. Voimassa olevassa laissa esitutkintaa koskeva säännös sisältyy 6 §:ään. Ehdotuksen mukaan ennen rangaistusvaatimuksen antamista toimitettava esitutkinta voi olla esitutkintalain (449/87) 44 §:ssä tarkoitettu suppea esitutkinta, jossa selvitetään ainoastaan ne seikat, jotka ovat välttämättömiä rangaistuksen tai menettämisseuraamuksen määrittämistä varten tämän lain mukaisesti.

Sanotun 44 §:n mukaan suppeassa esitutkinnassa ei ole tutkinnanjohtajaa ja kuulustelukertomukseen merkitään vain kuulusteltavan lausuman pääsisältö, joka voidaan kirjata kuulustelupöytäkirjan sijasta myös esimerkiksi rangaistusvaatimukseen tai muuhun esitutkinnassa laadittavaan asiakirjaan.

Ehdotuksen mukainen esitutkinta vastaa käytännössä sitä esitutkintaa, joka voimassa olevan lain mukaan rangaistusmääräysmenettelyssä toimitetaan.

Rikkomuksesta epäillyn lausuman pääsisältö, se kiistääkö vai myöntääkö hän syyllisyytensä väitettyyn rikkomukseen, tulisi vain lyhyesti merkitä rangaistusvaatimukseen, rikosilmoitukseen tai muuhun esitutkinnassa laadittavaan asiakirjaan.

Varsinaisen esitutkintapöytäkirjan laatiminen tulisi, kuten nykyisinkin, kysymykseen

yleensä vain silloin, kun rikkomuksesta epäilty vaatii täydellisen esitutinnan suorittamista ja viranomaisen katsoo, että vaatimukseen on syytä suostua.

Siinä tapauksessa kun esitutkinta on rangaistusmääräyksen antajan mielestä puutteellinen, hänen tulee ehdotuksen 10 §:n nojalla kehottaa täydentämään esitutkintaa. Myös rikoksesta epäillyllä on esitutkintalain 12 §:n nojalla oikeus kääntyä esitutkintaviranomaisen puoleen saadakseen lisätutkimuksen toimitetuksi, jos hän katsoo etunsa sitä vaativan.

6 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi rangaistusvaatimuksen tiedoksiantamista koskeva säännös. Voimassa olevassa laissa vastaava säännös sisältyy 5 §:n 2 momenttiin. Sanotun voimassa olevan säännöksen mukaan rangaistusvaatimus on annettava tiedoksi siten kuin kirjallisen haasteen tiedoksiantamisesta on säädetty. Sellaista viittaussäännöstä ei enää tarvita, koska riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen yhteydessä on uudistettu myös tiedoksiantoa rikosasioissa koskevia säännöksiä.

Ehdotuksen mukaan rangaistusvaatimus annetaan tiedoksi rikkomuksesta epäillylle heti esitutinnan päätyttyä tai, jollei se ole mahdollista, mahdollisimman pian sen jälkeen siten kuin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 22 §:ssä (1056/91) säädetään. Tiedoksi annettaessa riittää tiedoksiantotodistukseen tiedoksiantajana toimineen haastemiehen tai muun haastemieslain (505/86) mukaan tiedoksiantoon oikeutetun allekirjoitus.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 25 §:n (1056/91) mukaan haastemiehen antamalla kirjallisella todistuksella on katsottava näytetyksi, että tiedoksianto on toimitettu niin kuin todistus osoittaa. Sanottujen lainkohtien mukaan ei siis enää tarvita joko esteetöntä todistajaa tai haastettavan allekirjoitusta.

Voimassa olevan lain 5 §:n 3 momentissa on säännös siitä, että virallinen syyttäjä ja poliisimies voivat toimittaa tiedoksiannon niin kuin haastemies. Sellaista erityissäännöstä ei ehdotetussa laissa enää tarvita sen vuoksi, että haastemieslain 6 §:n mukaan haastamisen ja tiedoksiannon on oikeutettu suorittamaan niin kuin haastemies muun muassa poliisimies ja virallinen syyttäjä.

Voimassa olevan lain 5 §:n 2 momentti sisältää yksityiskohtaiset säännökset myös siitä, mikä asiakirja on annettava tiedoksi, sekä siitä, että tiedoksiannon yhteydessä on annettava

tilillepanokortti sakon tai menetettäväksi vaaditun rahamäärän maksamista varten.

Sanottuja yksityiskohtia sisältävät säännökset ehdotetaan otettavaksi muiden yksityiskohtaisempien säännösten kanssa erikseen annettavaan tähän esitykseen sisältyvän lain kanssa samanaikaisesti voimaan tulevaan asetukseen.

Voimassa olevan 17 §:n 2 momentin mukaan rangaistusmääräysmenettelyssä ei sovelleta, mitä yleisen asiamiehen kuulemisesta taikka syytteen tekemisen johdosta viranomaiselle tehtävästä ilmoituksesta eräissä tapauksissa on säädetty.

Säännös on aikanaan ollut tarpeen selvyiden vuoksi, koska voimassa olevan lain mukaan rangaistusmääräyksen antaa asianomaisen alioikeuden rangaistusmääräystuomari. Esimerkiksi 31 päivään toukokuuta 1991 voimassa olleen Helsingin yliopiston sääntöjen 106 §:n 1 momentin (445/37) mukaan tuomioistuimen oli lähetettävä tieto syytteen nostamisesta ylioppilasta vastaan yliopiston rehtorille, joka voi, jos katsoi sen tarpeelliseksi, lähettää yliopiston asiamiehen olemaan läsnä asian käsittelyssä valvomassa syytetyä oikeutta ja etua.

Ehdotetun lain mukaan rangaistusmääräyksen antaa syyttäjä. Käytännössä ei voi syntyä sellaista väärinkäsitystä, että ehdotettavassa rangaistusmääräysmenettelyssä tulisi noudattaa edellä selostettuja yleisen asiamiehen kuulemistai syytteen tekemisen johdosta annettavaa ilmoitusta koskevia säännöksiä. Sen vuoksi ehdotettavaan lakiin ei ehdoteta otettavaksi vastaavanlaisia säännöksiä.

7 §. Pykälä sisältää säännöksen rangaistusvaatimuksen toimittamisesta syyttäjälle rangaistusmääräyksen antamista varten. Ehdotuksen mukaan vaatimus on toimitettava syyttäjälle viipymättä rangaistusvaatimuksen tiedoksiannon jälkeen. Voimassa olevan lain 3 §:ssä on säännös rangaistusmääräysmenettelyä koskevien asiakirjojen toimittamisesta syyttäjälle sekä 8 §:ssä vastaavien asiakirjojen toimittamisesta rangaistusmääräystuomarille.

Ehdotus vastaa kumpaakin edellä mainittua säännöstä.

Voimassa olevan lain 8 §:n 2 momentissa on säännös siitä, mitä asiakirjoja lähetetään siinä yhteydessä, kun rangaistusmääräys lähetetään vahvistettavaksi. Rangaistusmääräyksen antamista varten syyttäjälle toimitettavista asiakirjoista tullaan yksityiskohtaisemmat säännökset ottamaan ehdotetun lain kanssa samanaikaisesti voimaan tulevaan asetukseen. Tässä yhtey-

dessä on jo syytä todeta, että syyttäjälle ei tarvitse toimittaa rikosrekisterinotetta rangaistusmääräyksen antamista varten.

Rangaistusvaatimuksen vastustaminen

8 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös rangaistusvaatimuksen vastustamisesta. Voimassa olevan lain 10 §:n mukaan syytetyn, joka tahtoo saattaa rangaistusvaatimuksen tuomioistuimen käsiteltäväksi, tulee ilmoittaa siitä asianomaisen tuomioistuimen kansliaan viikon kuluessa siitä, kun ilmoitus rangaistusvaatimuksesta on annettu hänelle tiedoksi. Säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/30) 3 §:n nojalla tässä pykälässä tarkoitettu määräaika päättyy sitä viikonpäivää vastaavana päivänä, jolloin rangaistusvaatimus on annettu tiedoksi. Jos määräpäivä on pyhäpäivä tai muu sanotun lain 5 §:ssä mainittu päivä, määräaika päättyy seuraavana arkipäivänä.

Käsiteltävänä olevassa pykälässä yleisperustelussa mainituin perustein ehdotetaan, että rangaistusvaatimuksen vastustaminen tulisi ilmoittaa ehdotetun lain 9 §:ssä tarkoitettua syyttäjän kansliaan.

Ehdotuksen 4 §:n 1 momentin 6 kohdan nojalla rangaistusvaatimukseen on merkittävä se syyttäjä, jolle rangaistusvaatimuksen vastustamisesta on ilmoitettava, sekä syyttäjän kanslian postiosoite. Lisäksi rangaistusvaatimuksessa olisi ilmoitettava se viimeinen päivä, jolloin vastustamisesta on ilmoitettava.

Postiosoitteen ilmoittaminen on tärkeää, koska voimassa olevan lain mukaisesti ehdotetaan, että rangaistusvaatimuksen saanut voi myös omalla vastuullaan lähettää vastustamista koskevan ilmoituksen maksettuna postilähettyksenä.

Lisäksi ehdotetaan, että vastustamista koskevan ilmoituksen yhteydessä on esitettävä se rangaistusvaatimus, jota vastustetaan. Säännös, joka on voimassa olevan lain mukainen, helpottaa sen selvittämistä, mitä rangaistusvaatimusta vastustetaan.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että rangaistusvaatimus vastustamista koskevine merkintöineen on annettava takaisin rangaistusmääräystä vastustaneelle. Voimassa olevaan lakiin ei sisälly vastaavalaista säännöstä.

Säännös on tärkeä sen vuoksi, että toisin

kuin voimassa olevan lain mukaan vastustaminen tuomioistuimen asemesta ilmoitetaan asianomaisen syyttäjän kansliaan. Jos syytetyllä rangaistusvaatimuksen vastustamisesta huolimatta annetaan rangaistusmääräys, hän voi pykälän mukaan tehdyllä merkinnällä osoittaa vastustaneensa rangaistusvaatimusta ja halutesaan ehdotuksen 18 §:n nojalla kannella rangaistusmääräyksestä ja saada vastustamisen johdosta virheellisenä pidettävä rangaistusmääräys poistetuksi.

Jotta ehdotuksen tarkoitus tältä osin toteutuisi, tulisi rangaistusvaatimuksesta sen lisäksi, että siitä 4 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan on ilmentävä, miten rangaistusvaatimuksen saaneen on meneteltävä, jos hän haluaa vastustaa rangaistusvaatimusta, myös ilmentävä, että rangaistusvaatimus on vastustamista koskevine merkintöineen annettava takaisin rangaistusvaatimusta vastustaneelle.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että vaatimusta vastustaneelle on ilmoitettava, missä tuomioistuimessa ja milloin asia otetaan käsiteltäväksi. Jos käsitellystä on ilmoitettu postitse, katsotaan tiedoksiannon tapahtuneen seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun ilmoitus on annettu postin kuljetettavaksi. Momenttiin ehdotettu säännös vastaa eräin vähäisin muutoksin voimassa olevan lain 11 §:ää.

Ennen kuin käsittelypäivä voidaan ilmoittaa vaatimusta vastustaneelle, syyttäjän on tuomioistuimen kanssa sovittava käsittelypäivästä. Momentissa tarkoitettulla ilmoituksella asian voidaan katsoa tullee vireille siinä tuomioistuimessa, jossa asia on ilmoitettu otettavaksi käsiteltäväksi. Kun oikeudenkäyntinettelyä rikosasioissa tullaan uudistamaan siten, että syyttäjä pääsäännön mukaan toimittaa tuomioistuimeen haastehakemuksen, jouduttaneen momentin säännöstä muuttamaan siten, että rangaistusvaatimuksen vastustamisen johdosta järjestettävä oikeudenkäynti pannaan vireille kuten muukin rikosoikeudenkäynti.

Rangaistusmääräyksen antaminen

9 §. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että rangaistusmääräyksen antaa syyttäjä. Yleisperusteluissa on selostettu ne syyt, minkä vuoksi rangaistusmääräyksen antaminen ehdotetaan siirrettäväksi rangaistusmääräystuomarilta syyttäjälle. Ehdotuksen 10 §:ään sisältyy sään-

nös siitä, mihin toimenpiteisiin syyttäjän on ryhdyttävä ennen rangaistusmääräyksen antamista ja millä tavoin syyttäjä voi muuttaa annettua rangaistusvaatimusta. Ehdotuksen 11 §:ään sisältyy säännös siitä, milloin rangaistusmääräystä ei tulisi lainkaan antaa ja milloin rangaistusvaatimus tulisi peruuttaa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että rangaistusmääräyksen voi antaa myös valtioneuvoston oikeuskanslerin tehtävään määräämä apulaissyöttäjä. Momentin mukaan apulaissyöttäjäksi määrätään toistaiseksi tai määräajaksi poliisimies tai muu toimeen sopiva henkilö.

Voimassa olevan 16 §:n mukaan oikeuskansleri voi määrätä apulaissyöttäjän toimimaan syyttäjänä rangaistusmääräysasioissa. Säännös otettiin aikanaan lakiin rangaistusmääräysasioiden suuren lukumäärän vuoksi. Tältä osin tilanne on pysynyt samana. Itse asiassa rangaistusmääräysasioiden lukumäärä on kasvanut vuosittain. Jos ehdotuksen sisältämästä mahdollisuudesta luovuttaisiin, se edellyttäisi uusien syyttäjävirkkojen perustamista.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan 2 momentissa tarkoitettu apulaissyöttäjä toimii tehtävässään oikeuskanslerin määräämän virallisen syyttäjän alaisena. Vastaavanlainen säännös on voimassa olevan lain 16 §:n 3 momentissa.

Varsinaisissa rangaistusmääräyksen antamiseen liittyvissä tehtävissä tehtävään määrätty henkilö olisi itsenäinen, eikä syyttäjä valvoisi häntä siten kuin rikesakkolain 11 §:n nojalla poliisipiirin päällikkö valvoo apulaissyöttäjää esimerkiksi poistamalla rikesakkomääräyksen. Ehdotettu säännös tarkoittaa lähinnä sitä, että syyttäjä voisi ilmoittaa tehtävään määrätylle noudattamastaan rangaistuskäytännöstä. Lisäksi tehtävään määrätty on hallinnollisesti säännöksessä tarkoitetun syyttäjän alainen. Hän on esimerkiksi velvollinen noudattamaan syyttäjän antamia määräyksiä siitä, että rangaistusmääräykset on annettava viivytyksettä.

10 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, mihin toimenpiteisiin syyttäjän on ryhdyttävä, kun hänelle toimitetaan rangaistusvaatimus rangaistusmääräyksen antamista varten. Momentin säännös vastaa voimassa olevan lain 7 §:n säännöstä.

Ehdotuksen mukaan syyttäjän on viipymättä tarkastettava hänelle rangaistusmääräyksen antamista varten toimitettu rangaistusvaatimus ja, milloin syytä on, ryhdyttävä heti toimiin

tarpeelliseksi katsomansa lisätutkimuksen suorittamiseksi taikka ilmenneen virheen tai puutteen korjaamiseksi.

Rangaistusmääräysmenettely on tarkoitettu yksinkertaiseksi ja nopeaksi menettelyksi. Vaikka lakiin ei ehdoteta otettavaksi säännöstä määräajasta, milloin rangaistusmääräys vaatimuksen tiedoksiannon jälkeen on annettava, tarkoitus on, että rangaistusmääräys annettaisiin mahdollisimman pian sen jälkeen, kun rangaistusvaatimuksen vastustamista varten varattu aika on kulunut umpeen.

Vaikka rangaistusmääräysmenettely on tarkoitettu nopeaksi menettelyksi, on tärkeää huolehtia siitä, että menettely täyttää oikeusturvan vaatimukset. Rangaistusmääräystä ei saa antaa esimerkiksi silloin, kun asianomistajan suostumus menettelyyn puuttuu tai silloin, kun rikkomus on rikoslain 8 luvun säännösten nojalla vanhentunut. Määräystä ei tule myöskään antaa, kun väitetty teko ei täytä rikkomuksen tunnusmerkistöä tai kun rikkomuksesta ei ole riittävää selvitystä.

Ehdotuksen 5 §:n nojalla esitutkinta, joka toimitetaan ennen rangaistusvaatimuksen antamista, on yleensä varsin suppea. Muun muassa sen vuoksi saattaa käydä niin, että syyttäjällä ei ole aina käytettävissä riittävästi selvitystä rangaistusmääräyksen antamista varten. Momentin nojalla syyttäjän olisi ryhdyttävä heti toimiin lisätutkimuksen suorittamiseksi taikka virheen tai puutteen korjaamiseksi.

11 §. Pykälään ehdotetaan kootusti otettavaksi säännökset kaikista niistä tilanteista, milloin rangaistusmääräystä ei saa antaa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan rangaistusmääräystä ei saa antaa, jos rangaistusmääräystä on ehdotuksen 8 §:n mukaisesti vastustettu.

Momentin 2 kohdan mukaan rangaistusmääräystä ei saa antaa, jos asianomistaja on peruuttanut syyttämispyyntönsä rikkomuksesta, josta virallinen syyttäjä ei saa tehdä syytettä ilman sellaista pyyntöä. Kohdan säännös vastaa voimassa olevan lain 8 §:n 4 momentin säännöstä.

Momentin 3 kohtaan ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain 4 §:n mukainen säännös siitä, että rangaistusmääräystä ei saa antaa, jos rangaistusvaatimusta ei ole annettu tiedoksi ennen kuin syyteoikeus on rikoslain 8 luvun säännösten nojalla vanhentunut. Rikoslain 8 luvun 2 §:n mukaan vanhentumisaika katkeaa, kun syytettävä on laillisesti kutsuttu vastaa-

maan. Rangaistusvaatimuksen tiedoksiantamisella olisi siis vanhentumisen kannalta sama vaikutus kuin haasteen tiedoksiantamisella.

Momentin 4 kohtaan ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain 4 §:n mukainen säännös siitä, että rangaistusmääräystä ei saa antaa, jos rangaistusvaatimuksen tiedoksiantamisesta on kulunut enemmän kuin yksi vuosi.

Momentin 5 kohdan mukaan rangaistusmääräystä ei saa antaa, jos asiassa ilmenee seikkoja, joiden perusteella rangaistusta ei tulisi määrätä. Ehdotettava säännös vastaa osittain voimassa olevan lain 9 §:ää.

Ehdotettua säännöstä tulisi soveltaa esimerkiksi silloin, kun asiassa on tullut ilmi seikkoja, joiden mukaan rangaistusvaatimuksessa tarkoitettu teko ei ole lain mukaan rangaistava, tai kun puuttuu selvitys siitä, onko rangaistusvaatimuksen saanut syyllistynyt väitettyyn rikkomukseen.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että rangaistusmääräyksen antaja voi jättää rangaistusmääräyksen antamatta, jos kysymyksessä on sellainen rikkomus, josta lain mukaan saa jättää syytteen ajamatta.

Sellainen säännös on esimerkiksi rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 15 ja 15 a §:ssä.

Sanotun 15 §:n mukaan syyttäjä saa jättää syytteen ajamatta muun muassa silloin, kun rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja sitä on sen haitallisuus tai siitä ilmenevä tekijän syyllisyys huomioon ottaen kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä. Saman lainkohdan mukaan syyttäjä voi jättää syytteen ajamatta myös rikoksesta, jonka joku on tehnyt alle 18-vuotiaana silloin, kun siitä ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin enintään kuusi kuukautta vankeutta ja sen katsotaan johtuneen pikemmin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan.

Sanotun 15 a §:n mukaan syyte saadaan jättää ajamatta myös, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu ei muuta vaadi, milloin oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina ottaen huomioon tekijän toiminta rikoksensa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi sekä sanotussa pykälässä mainitut muut seikat.

Esimerkkeinä muissa laeissa olevista säännöksistä, joiden nojalla syyttäjä voi jättää syytteen ajamatta, voidaan mainita tieliikenne-

lain 104 §, kaivoslain (503/65) 63 §, vesilain (264/61) 13 luvun 12 § ja alkoholilain 85 §:n 3 momentti. Esimerkiksi viimeksi mainitun säännöksen nojalla virallisella syyttäjällä on momentissa mainituin edellytyksin harkintansa mukaan valta olla syyttämättä alkoholin luovuttajaa.

12 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös rangaistusmääräyksen antamisesta erilaisena kuin rangaistusvaatimuksessa. Jos rangaistusmääräyksen antaja katsoo, että rangaistusmääräys on annettava muusta teosta tai ankarampana kuin rangaistusvaatimuksessa on ilmoitettu, muutoksen johdosta on pykälän mukaan toimitettava uusi tiedoksianto ja aikaisempi rangaistusvaatimus on peruutettava. Ehdotettu säännös vastaa osittain voimassa olevan lain 7 ja 9 §:n säännöksiä.

Sen vuoksi että annettuun rangaistusmääräykseen ei saa hakea muutosta valittamalla ja että rangaistusmääräyksen antaminen on mahdollista vain, jos syytetty ei ole vastustanut hänelle esitettyä rangaistusvaatimusta, on välttämätöntä, että rangaistusta ja menettämisseuraamusta ei saa määrätä ankarammaksi kuin tiedoksiannetussa rangaistusvaatimuksessa.

Vaikka ehdotuksen sanamuodosta ei sellaisenaan käy ilmi, tarkoitus on, että rangaistusvaatimus annetaan sen teonkuvauksen perusteella siitä rikkomuksesta ja niiden säännösten nojalla, jotka rangaistusvaatimuksessa on ilmoitettu. Jos syyttäjä haluaa antaa rangaistusmääräyksen muusta rikkomuksesta tai ankarampana kuin rangaistusvaatimuksessa on ilmoitettu, muutoksen johdosta on ehdotuksen mukaan toimitettava uusi tiedoksianto. Asiallisesti silloin on kysymys uuden rangaistusvaatimuksen esittämisestä, jota rikkomuksen tehnyt voi ehdotuksen 8 §:n nojalla vastustaa samalla tavoin kuin alkuperäistä rangaistusvaatimusta.

Käytännössä tultaneen menettelemään niin, että syyttäjä palauttaa asiakirjat rangaistusvaatimuksen antaneella virkamiehelle uuden rangaistusvaatimuksen tiedoksiantamista varten.

Jos muutos tarkoittaa ainoastaan rangaistusvaatimuksessa ilmoitettua rangaistusta tai menettämisseuraamusta lievemmän rangaistuksen tai menettämisseuraamuksen määräämistä, uusi tiedoksianto ei ole rangaistusmääräyksen antamisen edellytys.

Silloin kun rangaistusmääräys halutaan antaa erilaisena kuin tiedoksiannetussa rangaistusvaatimuksessa, alkuperäinen rangaistusvaa-

timus on pykälän mukaan peruutettava siten kuin ehdotuksen 13 §:ssä säädetään. Myös silloin kun rangaistus tai menettämis seuraamus määrätään pienemmäksi kuin vaatimuksessa on ilmoitettu, ilmoitus muutoksesta on 13 §:n mukaisesti toimitettava sille, jolle rangaistusta on vaadittu, ja sanotussa momentissa tarkoitettulle viranomaiselle mahdollisesti liikaa maksetun määrän palauttamiseksi.

13 §. Pykälään otettavaksi ehdotetun säännöksen mukaan sille, jolle rangaistusta on vaadittu, sekä sille viranomaiselle, jonka tehtävänä on ottaa vastaan rangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 luvun 2 §:ssä tarkoitettu ennakkomaksu, on ilmoitettava heti siitä, että rangaistumääräystä ei 11 §:n nojalla ole annettu, rangaistusvaatimus on peruutettu tai rangaistus on määrätty vaadittua lievempänä. Säännös vastaa voimassa olevan lain 8 §:n 3 momenttia.

Pykälässä tarkoitettu ilmoitus viranomaiselle on tärkeä sen vuoksi, että ennakoon maksettu sakko osataan joko kokonaan tai liikaa maksetuilta osin palauttaa takaisin. Ilmoitus sille, jolle rangaistusta on vaadittu, on tärkeä sen vuoksi, että hän osaa jättää sakon maksamatta tai maksaa sen oikean suuruisena.

14 §. Pykälään 1 momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi otettavaksi säännös siitä, että jos rangaistumääräys on jätetty ehdotuksen 11 §:n 2 momentin nojalla antamatta, virallinen syyttäjä saa sanotun päätöksen estämättä nostaa syytteen, jos asiassa ilmenneen uuden selvityksen mukaan päätös on perustunut ollenaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin. Siten rangaistumääräyksen 11 §:n 2 momentin nojalla antamatta jättäminen rinnastettaisiin rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 15 ja 15 a §:n nojalla tehtyihin syyttämättä jättämisistä tarkoitaviin päätöksiin.

Momenttiin ehdotettua säännöstä vastaava säännös on rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 15 c §:ssä. Hallituksen esityksessä eduskunnalle rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskevien säännösten uudistamiseksi (HE 79/1989 vp) sanotun 15 c §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että momentissa tarkoitettua uuden selvityksen tulee koskea juuri sitä rikosta, jonka osalta on luovuttu toimenpiteistä.

Päätöstä ei saa muuttaa pelkästään sillä perusteella, että tiedot ovat olleet puutteellisia tai virheellisiä ainoastaan vähäisessä määrin. Esimerkiksi silloin kun asia tulee aiivan uuteen

valoon sen vuoksi, että teko onkin tehty tahallaan eikä huolimattomuudesta kuten aikaisemman selvityksen perusteella oli oletettu, asiassa aikaisemmin tehty päätös voidaan momentin nojalla muuttaa.

Se, että vastaaja käyttäytyy esimerkiksi moitittavasti sen jälkeen kun on tehty 11 §:n 2 momentissa tarkoitettu päätös rangaistumääräyksen antamatta jättämisestä, ei oikeuta tässä momentissa tarkoitettua perusteella syytteen nostamiseen.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi otettavaksi rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 15 d §:n 2 momenttia vastaava säännös siitä, että ylemmällä syyttäjällä on oikeus 11 §:n 2 momentissa tarkoitettua päätöksen estämättä ottaa syytteen nostamista koskeva kysymys uudelleen ratkaistavaksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Momentissa tarkoitettu ylempi syyttäjä ei ole harkinnassaan rajoitettu 1 momentissa tarkoitettuun uuteen selvitykseen.

Viittaus tarkoittaa valtioneuvoston oikeuskanslerin ohjesääntöä (416/57) ja lääninsyyttäjäasetusta (736/85). Ohjesäännön mukaan valtioneuvoston oikeuskanslerin on ylimpänä syyttäjänä valvottava syyttäjäviranomaisten toimintaa niin, että rikokseen syylliset viivytystä saatetaan lailliseen edesvastuuseen, mutta että syyttömiä ei panna syytteeseen eikä tuomita rangaistukseen. Oikeuskansleri voi päättää syytteen nostamisesta ja ottaa ajaakseen alemman syyttäjän nostaman syytteen.

Edellä mainitun asetuksen nojalla lääninsyyttäjät ovat muiden yleisten syyttäjien esimiehiä. Lääninsyyttäjä voi määrätä alaisensa syyttäjän nostamaan syytteen tämän toimivaltaan kuuluvassa asiassa. Lääninsyyttäjä voi ottaa myös itse ratkaistavakseen alaiselleen syyttäjälle kuuluvan asian.

Erinäiset säännökset

15 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan rangaistumääräyksen täytäntöönpanosta on voimassa, mitä lainvoimaisen tuomion täytäntöönpanosta ja sakkojen perimisestä on säädetty. Vastaava säännös rikesakkojen osalta on rikesakko lain 18 §:ssä. Säännös on tarpeen sen vuoksi, että rangaistumääräystä ei enää anna tuomioistuimien vaan syyttäjä.

16 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi voi-

massa olevan lain 17 §:n 2 momentin mukainen säännös rangaistusmääräyksen johdosta lähetettävästä ilmoituksesta.

Pykälän mukaan rangaistusmääräysmenettelyssä ei sovelleta, mitä rangaistuksen tuomitsemisen johdosta viranomaiselle tehtävästä ilmoituksista eräissä tapauksissa on säädetty, ellei ilmoitusvelvollisuutta ole määrätty tietyn elinkeinon tai ammatin harjoittamisen taikka liikenteen valvontaa varten.

Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuudesta elinkeinon tai ammatinharjoittamisen valvontaa varten on säännökset esimerkiksi asunnonvälitysliikkeistä annetun asetuksen (534/62) 15 §:ssä, matkatoimistoasetuksen 23 §:ssä ja jalometallituotteista annetun asetuksen (292/77) 29 §:ssä. Esimerkiksi viimeksi mainitun lainkohdan nojalla tuomioistuimen on ilmoitettava tarkastuslaitokselle tuomitessaan jonkun jalometallituotteita koskevien säännösten rikkomisesta. Kaikissa edellä mainituissa säännöksissä enimmäisrangaistuksena on sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Rangaistus niiden nojalla voidaan siis tuomita myös rangaistusmääräysmenettelyssä.

Liikenteen valvontaa varten tehtävästä ilmoituksesta on säännös tieliikennelain 106 §:ssä (435/91). Sanotun lainkohdan mukaan päätöksestä, jolla joku tuomitaan rangaistukseen tai tuomioistuimen päätöksellä määrätään ajokieltoon moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessa tehdystä liikennetriksestä, on ilmoitettava ajokorttirekisteriä pitävälle viranomaiselle oikeusministeriön määräämällä tavalla.

17 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että rangaistusmääräyksen ei saa hakea muutosta valittamalla. Säännönmukaisen muutoksenhakemisen mahdollisuus ei ole tarpeellista sen vuoksi, että rangaistusmääräystä ei saa edes antaa, jos rangaistusvaatimuksen saanut sitä vastustaa.

Jos rangaistusvaatimusta on vastustettu, syyttäjä voi saattaa asian käsiteltäväksi rikosasiana yleiseen alioikeuteen. Alioikeuden aikaan antamaan päätökseen syytetty voi hakea muutosta valittamalla.

18 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös mahdollisuudesta pyytää virheellisen rangaistusmääräyksen poistamista. Voimassa olevan 14 §:n 2 momentin nojalla tulee sen, joka tahtoo kannella rangaistusmääräyksestä tuomiovirheen perusteella, kannella siitä hovioikeuteen kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hän on saanut tiedon rangaistusmääräyksen

antamisesta. Säännös tuomiovirheeseen perustuvista kanteluperusteista on oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 1 §:ssä.

Sanotun 1 §:n nojalla lainvoiman saanut tuomio voidaan poistaa, jos tuomioistuin ei ole ollut päätösvaltainen, jos on puuttunut sellainen oikeudenkäynnin edellytys, joka tuomioistuimen olisi tullut ottaa huomioon omasta aloitteestaan, jos haastamatta poissa ollut on tuomittu tai jos oikeudenkäynnissä on tapahtunut muu oikeudenkäyntivirhe, jonka havaitaan tai jonka voidaan otaksua olennaisesti vaikuttaneen jutun lopputulokseen. Jos rangaistusmääräys on annettu, vaikka rangaistusvaatimusta ei ole annettu tiedoksi tai rangaistusvaatimuksen saanut on sitä vastustanut, voitaisiin rangaistusmääräys käsiteltävänä olevan momentin nojalla poistaa.

Kun rangaistusmääräysmenettelyssä käsitellään huomattavan paljon asioita ja kun asian ratkaiseminen perustuu suppeampaan tutkintaan kuin tuomioistuinkäsittelyssä, ehdotetaan kanteluperusteita laajennettavaksi siten, että rangaistusmääräys voidaan hakemuksesta poistaa myös silloin, kun se perustuu väärään lain soveltamiseen. Niin voidaan menetellä esimerkiksi silloin, kun rangaistusmääräys on annettu teosta, joka lain mukaan ei ole rangaistava.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että vastaajalle, jolle annettu rangaistusmääräys on momentin nojalla poistettu, ei saa määrätä tai tuomita poistetussa rangaistusmääräyksessä määrättyä rangaistusta ankarampaa rangaistusta. Säännös ehdotetaan otettavaksi momenttiin selvyiden vuoksi. Vastaajan on voitava luottaa siihen, että hänelle määrättyä rangaistusta ei myöhemmin muodollisilla perusteilla voida enää ankaroittaa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että rangaistusmääräyksen voisi hovioikeuden asemesta poistaa asianomainen alioikeus. Ehdotus johtuu siitä, että voimassa olevan lain mukaan rangaistusmääräyksen antaa alioikeuden tuomari. Kun rangaistusmääräyksen ehdotuksen mukaan antaa syyttäjä, asianmukaisena on pidettävä sitä, että pykälässä tarkoitettu asia käsitellään käräjäoikeudessa ensimmäisenä oikeusasteena.

Voimassa olevan lain 14 §:n 2 momentin nojalla kantelu on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun kantelija on saanut tiedon rangaistusmääräyksestä. Nyt ehdotetaan, että pykälässä tarkoitettu hakemus on tehtävä vuoden kuluessa. Siten nykyistä paremmin voidaan

varmistaa se, että virheelliset rangaistumääräykset saadaan poistetuiksi. Samalla ehdotetaan, että määräaika hakemuksen tekemiselle alkaa rangaistumääräyksellä määrätyn sakon tai menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta, tai siitä, kun epäilty on maksanut sakon tai menettämisseuraamuksen. Siten voidaan nykyistä täsmällisemmin määritellä se ajankohta, jolloin määräaika pykälässä tarkoitetun hakemuksen tekemiselle alkaa.

Momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi säännös siitä, minkälaisessa kokoonpanossa käräjäoikeus on päätösvaltainen käsittelemään pykälässä tarkoitetun asian. Asian voisi käräjäoikeudessa ratkaista yksin sen lainoppinut jäsen. Pykälässä tarkoitettu asia voitaisiin yleensä käsitellä alioikeudessa kirjallisessa käsittelyssä. Tämä johtuu siitä, että pykälässä tarkoitetussa asiassa useimmiten on kysymys sellaisen virheen toteamisesta, joka käy ilmi asiakirjoista. Jos asian käsitteleminen jostain syystä edellyttää esimerkiksi suullisen todistelun vastaanottamista, ei ole estettä sille, että se käsitellään alioikeuden istunnossa. Tällöin käräjäoikeus momentin nojalla on päätösvaltainen yhden tuomarin kokoonpanossa.

Oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 16 §:ssä säädetään, että mitä sanotussa luvussa on säädetty lainvoiman saaneesta tuomiosta, on vastaavasti sovellettava, milloin on kysymys lainvoimaiseen tuomioon rinnastettavasta oikeudellisesta ratkaisusta. Ehdotetun lain nojalla annettu rangaistumääräys on sanotussa lainkohdassa tarkoitettu lainvoimaiseen tuomioon rinnastettava oikeudellinen ratkaisu. Siten rangaistumääräyksen poistamisen ja purkamisesta, mikäli käsiteltävänä olevasta pykälästä ei muuta johdu, on voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa säädetään.

19 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös syyttäjän velvollisuudesta korjata rangaistumääräyksessä havaitsemansa kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu siihen rinnastettava selvä virhe, jos rangaistumääräys ei korjauksen johdosta muutu ankarammaksi. Siten selvä virhe voidaan korjata yksinkertaisessa menettelyssä tarvitsematta saattaa asiaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Momentin nojalla voitaisiin kirjoitus- tai laskuvirheenä taikka muuna siihen rinnastettavana virheenä korjata esimerkiksi nimeä koskevat selvät virheet, jos ei ole kysymys oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 11 §:ssä säännellyistä nimessä tapahtuneesta erehdyksestä. Lisäksi

sakkorangaistuksen kertolaskuvirhe, voitaisiin korjata momentin nojalla, jos rangaistus ei sen vuoksi muutu ankarammaksi. Lisäksi osoitteessa ja henkilötunnuksessa oleva virhe sekä rangaistumääräykseen merkitty virheellinen lainkohta voidaan korjata.

Momentin mukaan vastaajalle on tarvittaessa varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen virheen korjaamista. Ne virheet, jotka pykälän nojalla voidaan korjata, ovat yleensä niin selviä ja riidattomia, ettei asianosaista tarvitse kuulla niiden korjaamisesta. Siitä huolimatta saattaa joissakin tapauksissa olla eduksi, että vastaajalle varataan ennen virheen korjaamista tilaisuus tulla kuulluksi.

Rangaistusvaatimuksessa oleva virhe syyttäjän täytyy korjata rangaistumääräystä antaessaan. Jos rangaistusvaatimuksessa olevan virheen korjaaminen johtaa ankarampaan lopputulokseen, korjauksen johdosta on toimitettava uusi tiedoksianto ja aikaisempi rangaistusvaatimus on peruutettava.

Pykälässä ei ehdoteta mahdollisuutta korjata rangaistumääräyksessä olevaa kirjoitus- tai laskuvirhettä taikka muuta siihen rinnastettavaa selvää virhettä siten, että rangaistumääräys muuttuisi sen johdosta ankarammaksi. Rangaistusmääräysmenettelyssä vastaajan tulee voida luottaa siihen, että hänelle määrätty seuraamus on lopullinen ja ettei sitä voida teknisiksi katsottavilla perusteilla ankaroittaa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös korjatusta virheestä ilmoittamisesta. Momentin mukaan jos rangaistus korjauksen johdosta lievenee, uudesta rangaistuksesta on ilmoitettava siten kuin 13 §:ssä säädetään. Sanotun 13 §:n nojalla sellaisesta muutoksesta on ilmoitettava sille, jolle rangaistusta on vaadittu, sekä sille viranomaiselle, jonka tehtävänä on ottaa vastaan rangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 luvun 2 §:ssä tarkoitettu ennakkomaksu. Ilmoitukset ovat tarpeen sen vuoksi, että maksuvelvollinen ei maksa liikaa ja että liikaa maksettu määrä osataan palauttaa.

20 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että tarkemmat säännökset ehdotetun lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

Asetukseen voitaisiin ottaa määräyksiä muun muassa siitä, mitä asiakirjoja rangaistusvaatimusta ja rangaistumääräystä annettaessa käytetään ja millä tavoin sakko tai menettämisseuraamus maksetaan. Lisäksi asetukseen

voitaisiin ottaa säännökset siitä, miten määrättyjen seuraamusten täytäntöönpano järjestetään.

1.2. Tieliikennelaki

Tieliikennelain 80 a §:n 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi sen vuoksi, että momentissa tällä hetkellä ajokieltoasian tuomioistuinkäsittelyn osalta viitataan voimassa olevan rangaistusmääräyslain 10—12, 14—16 ja 18 §:ään. Kun ehdotettuun lakiin rangaistusmääräysmenettelystä ei sisälly vastaavia tuomioistuinkäsittelyä koskevia säännöksiä, ehdotetaan, että sanotussa lainkohdassa viitattaisiin rikesakkolain 12—17 §:n tuomioistuinkäsittelyä koskeviin säännöksiin. Sanotuissa rikesakkolain säännöksissä säädetään käytännössä samanlaisesta menettelystä kuin voimassa olevan rangaistusmääräyslain 10—12, 14—16 ja 18 §:ssä. Nykyiseen verrattuna menettely muuttuisi siten, että asia käsiteltäisiin aina yhden tuomarin istunnossa ja että annettuun ratkaisuun ei saisi hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

1.3. Laki rajavartiolaitoksesta ja tullilaki

Rajavartiolaitoksesta annetun lain 14 §:n 1 momenttiin ja tullilain 58 §:n 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi rangaistusmääräyksestä ehdotetun lain edellyttämät muodolliset muutokset. Nyt kummassakin lainkohdassa säädetään, että momentissa tarkoitettu viranomainen voi tehdä syyttäjän puolesta ja hänen valvontansa alaisena rangaistusmääräyslain 1 §:ssä tarkoitettuja vaatimuksia. Kun pykäläviittaus ehdotetun lain tultua voimaan on virheellinen ja kun laissa säädettyä valvontaa suorittava virkamies rangaistusmääräysmenettelystä ehdotetun lain mukaan voisi antaa rangaistusmääräyksiä, ehdotetaan sanottuja lainkohtia muutettaviksi siten, että niissä viitataan ehdotetun lain 3—7 §:ään.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä joulukuuta 1993. Ennen lakien voimaantuloa

valmistellaan oikeusministeriössä asetus, johon otetaan säännökset rangaistusmääräysmenettelystä ehdotetun lain täytäntöönpanosta. Viimeksi mainitulla lailla ehdotetaan kumottavaksi rangaistusmääräyslaki (146/70) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi siirtymäsäännös, jonka mukaan niiden rangaistusmääräysasioiden käsittelyyn, joissa rangaistusvaatimus on annettu ennen 1 päivää joulukuuta 1993, sovelletaan aikaisempaa lakia.

3. Säättämisjärjestys

Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan (PeVL 1/1982 vp) hallituksen esityksestä eduskunnalle rikesakkolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 19/1981 vp), että hallitusmuodon 2 §:n 4 momentin keskeinen merkitys huomioon ottaen tuomiovallan siirtoa merkitsevien järjestelyjen tarpeellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta on syytä huolellisesti harkita.

Harkittaessa rikesakkojärjestelmän ja muiden sen kaltaisten järjestelyjen, joilla tuomiovallan käyttöä tosiasiallisesti siirretään tuomioistuimilta, hyväksyttävyyttä hallitusmuodon 2 §:n 4 momentin sekä 13, 53 ja 91 §:n säännöksiin kannalta perustuslakivaliokunta piti lausunnossaan tavallisella lailla säättämisen yleisinä edellytyksinä, kun kysymyksessä on rikosoikeudellisen tuomiovallan käyttö, seuraavia näkökohtia.

Milloin rikosoikeudellisen tuomiovallan käyttö osaksikin tapahtuu tuomioistuinten ulkopuolella, lausunnon mukaan on edellytettävä, että asiasta säädetään lailla, jossa riittävän tarkasti määritellään asianomaisten tuomiovallan tosiasiallisten käyttäjien valtuudet ja sovellettava menettely.

Oikeusturvan kannalta on tärkeätä, että muulla kuin tuomarin tai tuomioistuimen päätöksellä ei määrätä muita kuin varallisuusarvoisia seuraamuksia, joiden rahallinen arvo on määrättävä niin, että niiden suorittaminen on kohtuullista kaikille maksukyvyistä riippumatta. Tällaisissa tapauksissa kysymykseen tulevat seuraamukset eivät myöskään saa välittömästi tai välillisesti aiheuttaa tai johtaa henkilökoh-taisen vapauden menettämiseen. Henkilökoh-taisen vapauden menetys rangaistusseuraamuksena on niin syvällisesti kansalaisten perusoikeuksiin puuttuva toimenpide, että siitä päät-

täminen on lausunnon mukaan pidätettävä tuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan.

Edelleen on lausunnon mukaan edellytettävä, että tuomioistuinten ulkopuolella määrättävän rikosoikeudellisen seuraamuksen kohteella on aina oltava mahdollisuus saattaa asia riippumattoman tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Perustuslakivaliokunnan mielestä rikesakkolakia koskeva ehdotus oli hallitusmuodon 53 §:n vastainen, kun sanotussa lainkohdassa säädetään, että korkein oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa oikeusasioissa sekä valvoo tuomarien ja ulosottoviranomaisten lainkäyttöä ja kun alioikeuden rikesakkoasiassa antamaan päätökseen ei saanut hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

Perustuslakivaliokunnan viimeksi selostettu huomautus johti siihen, että rikesakkolaki säädettiin valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 2 momentissa säädetyin käsittelyn jälkeen, kun lakivaliokunta ei tehnyt lausunnon edellyttämää muutosta.

Lakivaliokunta totesi samasta hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä (LaVM 5 1982 vp), ettei ollut johdonmukaista järjestää muutoksenhakua rikesakkoasioissa niin vahvaksi, että se ylittäisi rangaistusmääräysmenettelyssä tuomittavan päiväsakkooperusteisen sakorangaistuksen muutoksenhakuedellytykset. Valiokunta piti ehdotuksen 17 §:n 2 momentin muutoksenhakukieltä koskevaa säännöstä taroituksenmukaisena.

Ensinnäkin voidaan todeta, että sitä perustetta, joka aikanaan johti rikesakkolain säätämiseen perustuslainsäätämisyjärjestyksessä, ei liity tähän esitykseen sisältyviin ehdotuksiin. Jos syyttäjä nostaa syytteen rangaistusvaatimusta vastustanutta vastaan alioikeudessa, asia käsitellään ehdotuksen mukaan tavanomaisessa rikosasian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä yleensä todennäköisesti yhden tuomarin istunnossa. Alioikeuden asiassa antamaan päätökseen voi hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin eikä valitusoikeutta siis ole rajoitettu.

Esitykseen sisältyvät ehdotukset täyttävät myös perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellytetyt vaatimukset tuomiovallan tosiasiallisten käyttäjien valtuuksien ja sovellettavan menettelyn riittävän tarkasta määrittelemisestä laissa ja mahdollisuudesta saattaa asia riippumattoman tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Lausunnossaan perustuslakivaliokunta edel-

lytti, että menettelyssä määrättävän varallisuusarvoisen seuraamuksen rahallinen arvo on määrättävä niin, että sen suorittaminen on kohtuullista kaikille maksukyvyistä riippumatta eikä seuraamus edes välillisesti saa johtaa henkilökohtaisen vapauden menetykseen. Rikesakkojärjestelmässä nuo vaatimukset toteutuvat siten, että rikesakon enimmäismäärä on 400 markkaa ja että rikesakkoa ei saa muuntaa vankeudeksi.

Rikoslain 2 luvun 4 a §:n mukaan päiväsakko on vahvistettava sellaiseen rahamäärään, jota tuomitsemisen aikana on pidettävä sakoitettavan maksukykyyn nähden kohtuullisena. Säännöksen mukaan kohtuullisena rahamääränä on pidettävä yhtä kolmasosaa sakoitettavan keskimääräisestä kokonaispäivätulosta. Lisäksi päiväsakkoa määrättäessä on kiinnitettävä huomiota sakoitettavan varallisuuteen, elatuskykyyn ja muihin maksukykyyn vaikuttaviin seikkoihin. Koko päiväsakkojärjestelmä yhdessä sisäasiainministeriön antamien ohjeiden kanssa ainakin samassa määrin kuin edellä selostettu rikesakkomenettely turvaa sakoitettavan oikeusturvan toteutumisen, vaikka rangaistusmääräyksen antaminen siirrettäisiin rangaistusmääräystuomarilta viralliselle syyttäjälle. Rikesakkomenettelystä rangaistusmääräysmenettelyssä tuomittava sakkorangaistus poikkeaa kuitenkin siinä suhteessa, että se on muunneltavissa vankeudeksi.

Edellä selostettua lausuntoa uudempi eduskunnan kannanotto tuomittavan seuraamuksen suuruuden ja vankeusrangaistukseksi muunneltavuuden osalta sisältyy vuonna 1990 annettuun uhkasakkolakiin (113/90). Sanotun lain mukaan uhkasakon voi asettaa ja tuomita myös hallinnollinen viranomainen ja tuomittu uhkasakko on sanotun lain 10 §:n 3 momentin nojalla muunneltavissa vankeudeksi. Uhkasakon voi esimerkiksi rakennuslain 144 §:n ja maa-aineslain (555/81) 14 §:n nojalla tuomita rakennuslautakunta, vesilain (264/61) 20 luvun 7 §:n ja meluntorjuntalain (382/87) 22 §:n nojalla ympäristönsuojelulautakunta, terveydenhoidonlain 83 §:n nojalla terveyslautakunta ja ydinenergialain (990/87) 66 §:n nojalla säteilyturvakeskus. Edellä mainittujen lainkohtien nojalla tuomittavat uhkasakot voivat olla huomattavankin suuria.

Edellä selostetuista perusteista esityksessä ehdotetaan laki rangaistusmääräysmenettelystä säädettäväksi yksinkertaisessa säätämisyjärjestyk-

sessä. Koska asia saattaa kuitenkin olla tulkin-
nanvarainen, asiasta on tarpeen pyytää perus-
tuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Edus-
kunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotuk-
set:

1.

Laki

rangaistusmääräysmenettelystä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Yleiset säännökset

1 §

Tämän lain mukaisessa menettelyssä (*rangaistusmääräysmenettely*) voidaan määrätä sakkorangaistus ja enintään 5 000 markan suuruinen menettämisseuraamus rikkomuksesta, josta tapaukseen sovellettavassa rangaistus-
säännöksessä ei ole esillä olevien asianhaaran
varalta säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta, sekä poliisijärjestyksen, kunnallisen tai muun järjestyssäännön tai laillisesti vahvistetun uhkasakkokiellon rikkomisesta. Rangaistus voidaan määrätä tämän lain mukaan silloinkin, kun rikkomuksesta saattaa seurata muikin kuin tässä momentissa tarkoitettu seuraamus, jos rikkomuksen tehnyttä ei vaadita tuomittavaksi siihen.

Virkarikosta tai rikoslain 40 luvussa rangaistavaksi säädettyä julkisyyhteisön työntekijän rikosta koskevaa asiaa taikka merilaissa (167/39) tai sotilaskurinpitolaissa (331/83) tarkoitettua asiaa ei saa käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä.

Rangaistusmääräysmenettelyssä ei sovelleta ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain (135/76) säännöksiä.

2 §

Asiaa ei saa käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, ellei asianomistaja ole antanut siihen suostumustaan. Suostumus voidaan antaa esitutkintaviranomaiselle taikka rangaistusvaatimuksen tai rangaistusmääräyksen antajalle. Suostumuksen peruuttaminen ei estä asian käsittelemistä rangaistusmääräysmenettelyssä.

Rangaistusvaatimuksen antaminen

3 §

Rangaistusvaatimuksen antaa poliisimies, tullimies tai muu laissa säädettyä valvontaa suorittava virkamies omasta aloitteestaan tai syyttäjän puolesta.

4 §

Rangaistusvaatimus on annettava kirjallisena ja antajan on allekirjoitettava se.

Rangaistusvaatimuksesta tulee ilmetä:

- 1) epäilty;
- 2) rikkomus, milloin ja missä se on tehty, sekä muut rikkomuksen kuvaamiseksi tarpeelliset tiedot;
- 3) sovellettavat lainkohdat;
- 4) rikkomuksesta vaadittava rangaistus ja menettämisseuraamus; sekä
- 5) miten rangaistusvaatimuksen saaneen on meneteltävä, jos hän haluaa vastustaa sitä.

5 §

Ennen rangaistusvaatimuksen antamista toimitetaan esitutkintalain (449/87) 44 §:ssä tarkoitettu suppea esitutkinta, jossa selvitetään ainoastaan ne seikat, jotka ovat välttämättömiä seuraamuksen määrittämiseksi rangaistusmääräysmenettelyssä.

6 §

Rangaistusvaatimus on annettava tiedoksi epäillylle heti esitutkinnan päätyttyä tai, jollei se ole mahdollista, mahdollisimman pian sen jälkeen siten kuin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 22 §:ssä säädetään.

Syyteoikeuden vanheneminen katkeaa silloin, kun rangaistusvaatimus annetaan epäillylle tiedoksi.

7 §

Rangaistusvaatimus on tiedoksiannon jälkeen viipymättä toimitettava syyttäjälle rangaistusmääräyksen antamista varten.

Rangaistusvaatimuksen vastustaminen

8 §

Jos rangaistusvaatimuksen saanut vastustaa sitä, hänen tulee viikon kuluessa siitä, kun hän on saanut vaatimuksesta tiedon, ilmoittaa siitä 9 §:ssä tarkoitetun syyttäjän kansliaan. Hän voi myös lähettää vastustamista koskevan ilmoituksen postitse. Ilmoituksen yhteydessä on esitettävä se rangaistusvaatimus, jota vastustetaan.

Rangaistusvaatimus on vastustamista koskevine merkintöineen annettava takaisin vaatimusta vastustaneelle. Samalla hänelle on ilmoitettava, missä tuomiostuimessa ja milloin asia otetaan käsiteltäväksi. Jos käsittelystä on ilmoitettu postitse, katsotaan tiedoksiannon tapahtuneen seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun ilmoitus on annettu postin kuljetettavaksi.

Rangaistusmääräyksen antaminen

9 §

Rangaistusmääräyksen antaa syyttäjä.

Rangaistusmääräyksen voi antaa myös valtioneuvoston oikeuskanslerin tehtävään määräämä apulaissyöttäjä. Apulaissyöttäjäksi määrätään toistaiseksi tai määräajaksi poliisimies tai muu toimeen sopiva henkilö.

Apulaissyöttäjä on tehtävässään oikeuskanslerin määräämän virallisen syyttäjän alainen.

10 §

Rangaistusmääräyksen antajan on viivytyksettä tarkastettava rangaistusvaatimus ja, milloin syytä on, ryhdyttävä heti toimiin tarpeelliseksi katsomansa lisätutkimuksen suorittamiseksi taikka ilmenneen virheen tai puutteen korjaamiseksi.

11 §

Rangaistusmääräystä ei saa antaa, jos:

- 1) rangaistusvaatimusta on vastustettu;
- 2) asianomistaja on peruuttanut syyttämisen

pyynnön rikkomuksesta, josta syyttäjä ei saa tehdä syytettä ilman sellaista pyyntöä;

3) rangaistusvaatimusta ei ole annettu tiedoksi ennen kuin syyteoikeus on rikoslain 8 luvun säännösten nojalla vanhentunut;

4) rangaistusvaatimuksen tiedoksiantamisesta on kulunut enemmän kuin yksi vuosi; tai

5) asiassa ilmenee seikkoja, joiden perusteella rangaistusta ei tulisi määrätä.

Rangaistusmääräyksen antaja voi jättää rangaistusmääräyksen antamatta, jos kysymyksessä on sellainen rikkomus, josta lain mukaan saa jättää syytteen ajamatta.

12 §

Jos rangaistusmääräyksen antaja katsoo, että rangaistusmääräys on annettava muusta teosta tai ankarampana kuin rangaistusvaatimuksessa on ilmoitettu, muutoksen johdosta on toimitettava uusi tiedoksianto ja aikaisempi rangaistusvaatimus on peruutettava.

13 §

Jos rangaistusmääräystä ei 11 §:n nojalla anneta, jos rangaistusvaatimus peruutetaan tai jos rangaistus määrätään vaadittua lievempänä, siitä on ilmoitettava heti sille, jolle rangaistusta on vaadittu, sekä sille viranomaiselle, jonka tehtävänä on ottaa vastaan rangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 luvun 2 §:ssä tarkoitettu ennakkomaksu.

14 §

Jos rangaistusmääräys on päätetty 11 §:n 2 momentin nojalla jättää antamatta ja jos asiassa ilmenneen uuden selvityksen mukaan päätös on perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin, virallinen syyttäjä saa sanotun päätöksen estämättä nostaa syytteen.

Ylemmällä syyttäjällä on oikeus 11 §:n 2 momentissa tarkoitetun päätöksen estämättä ottaa syytteen nostamista koskeva kysymys uudelleen ratkaistavaksi siten kuin siitä erikseen säädetään.

Erinäiset säännökset

15 §

Rangaistusmääräyksen täytäntöönpanosta on voimassa, mitä lainvoimaisen tuomion täytäntöönpanosta ja sakkojen perimisestä säädetään.

16 §

Rangaistusmääräysmenettelyssä ei sovelleta,

mitä rangaistuksen tuomitsemisen johdosta viranomaiselle tehtävistä ilmoituksista eräissä tapauksissa on säädetty, ellei ilmoitusvelvollisuutta ole säädetty tietyn elinkeinon tai ammatin harjoittamisen taikka liikenteen valvontaa varten.

17 §

Rangaistusmääräykseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

18 §

Sen lisäksi, mitä oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 1 §:ssä säädetään, rangaistusmääräys voidaan hakemuksesta poistaa myös silloin, kun rangaistusmääräys perustuu väärään lain soveltamiseen. Vastaajalle ei voida rangaistusmääräyksen poistamisen jälkeen määrätä tai tuomita poistetussa rangaistusmääräyksessä määrättyä rangaistusta ankarampaa rangaistusta.

Hakemus on tehtävä asianomaiselle käräjäoikeudelle vuoden kuluessa rangaistusmääräyksellä määrätyn sakon tai menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta taikka siitä, kun epäilty on maksanut sakon tai menettämisseuraamuksen. Käräjäoikeus on päätösvaltainen käsittelemään hakemuksen, kun siinä on lainoppinut jäsen yksin.

19 §

Syyttäjän on korjattava rangaistusmääräyksessä havaitsemansa kirjoitus- tai laskuvirheet taikka muu siihen rinnastettava selvä virhe, jos rangaistusmääräys ei korjauksen johdosta muutu ankarammaksi. Ennen virheen korjaamista vastaajalle on tarvittaessa varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Jos määrätty rangaistus korjauksen johdosta lievenee, uudesta rangaistuksesta on ilmoitettava siten kuin 13 §:ssä säädetään.

20 §

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

21 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Tällä lailla kumotaan 27 päivänä helmikuuta 1970 annettu rangaistusmääräyslaki (146/70) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Jos rangaistusvaatimus on annettu ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan rangaistusmääräysasioiden käsittelyyn tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki

tieliikennelain 80 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 3 päivänä huhtikuuta 1981 annetun tieliikennelain (267/81) 80 a §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on 3 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (676/90), seuraavasti:

80 a §

Ajokieltoa koskevan asian tuomioistuinkäsittelyssä on soveltuvin osin noudatettava, mitä rikesakkolain 12—17 §:ssä rikesakkoasian käsittelystä alioikeudessa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

3.

Laki**rajavartiolaitoksesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rajavartiolaitoksesta 10 päivänä tammikuuta 1975 annetun lain (5/75) 14 §:n 1 momentti seuraavasti:

14 §

Jos rajavartioviranomaisen tutkittavana oleva rikosasia voidaan käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, rajavartioston tai merivartioston komentaja taikka hänen tehtävään määräämänsä muu rajavartiomies voi syyttäväviranomaisen antamien ohjeiden mukaisesti jo esitutinnan yhteydessä antaa rangaistusvaati-

muksia siten kuin rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain (/) 3—7 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

4.

Laki**tullilain 58 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1978 annetun tullilain (573/78) 58 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 29 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1262/88), seuraavasti:

58 §

Jos tullirikosta koskeva asia voidaan käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, tutkinnanjohtaja tai tehtävään määrätty muu tullimies voi syyttäväviranomaisten antamien ohjeiden mukaisesti jo esitutinnan yhteydessä antaa rangaistusvaatimuksia siten kuin rangaistus-

määräysmenettelystä annetun lain (/) 3—7 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 14 päivänä toukokuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*

2.

Laki**tieliikennelain 80 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 3 päivänä huhtikuuta 1981 annetun tieliikennelain (267/81) 80 a §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on 3 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (676/90), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

80 a §

Ajokieltoa koskevan asian tuomioistuinkäsittelyssä on soveltuvin osin noudatettava, mitä rangaistumääräyslain 10—12, 14—16 ja 18 §:ssä on rangaistusvaatimusasiain tuomioistuinkäsittelystä säädetty.

Ajokieltoa koskevan asian tuomioistuinkäsittelyssä on soveltuvin osin noudatettava, mitä rikesakkolain 12—17 §:ssä rikesakkolain 12—17 §:ssä rikesakkoasian käsittelystä alioikeudessa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

3.

Laki**rajavartiolaitoksesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rajavartiolaitoksesta 10 päivänä tammikuuta 1975 annetun lain (5/75) 14 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14 §

Jos rajavirtioviranomaisen tutkittavana oleva rikosasia voidaan käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, rajavirtioiston tai merivirtioiston komentaja taikka hänen tehtävään määäämänsä muu rajavirtiomies voi syyttäjäviranomaisen antamien ohjeiden mukaisesti jo esitutkinnan yhteydessä tehdä syyttäjän puolesta ja hänen valvontansa alaisena rangaistusmääräyslain (146/70) 1 §:ssä tarkoitettuja vaatimuksia.

14 §

Jos rajavirtioviranomaisen tutkittavana oleva rikosasia voidaan käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, rajavirtioiston tai merivirtioiston komentaja taikka hänen tehtävään määäämänsä muu rajavirtiomies voi syyttäjäviranomaisen antamien ohjeiden mukaisesti jo esitutkinnan yhteydessä antaa rangaistusvaatimuksia siten kuin rangaistusmääräyslain (/) 3—7 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

4.

Laki**tullilain 58 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1978 annetun tullilain (573/78) 58 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 29 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1262/88), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

58 §

Jos tullirikosta koskeva asia voidaan käsitellä rangaistumääräysmenettelyssä, tutkinnanjohtaja tai tehtävään määrätty muu tullimies voi syyttäväviranomaisten antamien ohjeiden mukaisesti jo esitutkinnan yhteydessä tehdä syyttäjän puolesta ja hänen valvontansa alaisena rangaistumääräyslain (146/70) 1 §:ssä tarkoitettuja vaatimuksia.

58 §

Jos tullirikosta koskeva asia voidaan käsitellä rangaistumääräysmenettelyssä, tutkinnanjohtaja tai tehtävään määrätty muu tullimies voi syyttäväviranomaisten antamien ohjeiden mukaisesti jo esitutkinnan yhteydessä antaa rangaistusvaatimuksia siten kuin rangaistumääräysmenettelystä annetun lain (/) 3—7 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Asetus

yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävistä maksuista annetun asetuksen 4 §:n muuttamisesta

Oikeusministerin esittelystä

muutetaan yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävistä maksuista 13 päivänä maaliskuuta 1987 annetun asetuksen (290/87) 4 §:n 4 momentti seuraavasti:

4 §

ei haaste- eikä oikeudenkäyntimaksuja peritä.

Alioikeuden riita- ja rikosasiat

Rikosasiassa, jossa virallinen syyttäjä käyttää puhevaltaa, tai rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta koskevassa asiassa

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 199 .

